

25-26(418-419)
31.08.2015
Հրատարակվում է
1999թ. սեպտեմբերից

Ճանաչել գիմաստությունն եւ գլխարկ, իմանալ զբանս հանճարոյ

ԼՍԻՍԱՐԱՐ

Лусарар ●

ԳԻՏԱԿՐԹԱԿԱՆ ԹԵՐԹ

● Lusarar

ԲԱՐԻ ՄԵԿՆԱՐԿ ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆԻՆ

Կրկին հարազատ դպրոցի կամարների տակ վերադառնալուց հետո վերհուշների հիմնական թեման երևի աննախադեպ շոգն է լինելու: Ինչ արած, դա էլ յուրօրինակ փորձություն էր արցախցիներիս (և ոչ միայն) համար: Եվ այդով հանդերձ, կարծում ենք, անցած ամառը նույնպես հետաքրքիր իրադարձություններով հագեցած է եղել: Ոմանք ճամբարային կյանքից պատմելու բան կունենան, մյուսները գուցե հաճույքով կհիշեն կապուտաշյա Սևանի ալիքների ծփանքը և այլն: Առույզ մարմնով ու մտքով դպրոցական ռիթմի մեջ մտնելն իր առավելություններն ունի. էլ ուրիշ որտե՞ր պիտի սպառել կուտակված էներգիան, եթե ոչ ուսման մեջ:

Խոստովանենք, տևական բացակայությունը նաև կարող է կուտակել: Մեր ուսուցիչները միշտ կատակով ասում են, որ դպրոցականներն ամենից շատ ուրախանում են ամառային արձակուրդներից առաջ և հետո: Բաժանվում են՝ իրարից չհոգնած, բայց ահա վերադառնում են՝ իրար անչափ կարոտած: Ընդունելով այս նկատառումը, միաժամանակ հավելենք՝ աշակերտները նաև իրենց սիրելի ուսուցիչներին են կարոտել, որովհետև կրթօջախը ուսումնառության ընթացքում դպրոցականի համար երկրորդ տուն է դառնում, ուսուցիչներն էլ իրավամբ՝ երկրորդ ծնողներ:

Ուսումնական խանդավառությամբ համակված են նաև բուհերի և միջնակարգ մասնագիտական հաստատությունների ուսանողները, արհեստագործական ուսումնարանների սաները: Նրանց ուրախությունը թերևս տարիքային առումով ավելի հասուն ու զուսպ է, բայց տոնական զգացողությունն ընդհանրական է, քանզի մեկնարկում է ուսանողական կյանքի նոր փուլը, որը զարմանահրաշ նոր աշխարհներ պիտի բացի իրենց ուսումնաստենչ հոգու առաջ:

Իսկ ուսումնական տարվա առաջին օրն սկսվում է Գիտելիքի օրվա նշումով: Տոնական հանդիսությունները, որոնք տեղի են ունենում կրթօջախներում, ևս մեկ անգամ ընդգծում են գիտելիքի կարևորությունը մարդու կյանքում: Ազգի լուսավոր ապագան կերտում են կիրթ և ուսյալ սերունդները, և հենց այս առաջնահերթությամբ առաջնորդվելով՝ մեր պետությունն ամեն ինչ անում է Արցախում որակյալ կրթություն ապահովելու համար:

Հավատանք՝ 2015-2016 ուսումնական տարին լինելու է կրթության և գիտության բնագավառում նոր ձեռքբերումների տարի:

Բարի՜ մեկնարկ մաղթենք նոր ուսումնականին:

«ԼՈՒՍԱՐԱՐ»

ԼՂԿ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐ ՍԼԱԿԱ ԱՄՐՅԱՆԻ ՉՆՈՐՀԱՎՈՐԱՆՔԻ ԽՈՍՔԸ ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՎԱ ԱՌԹԻՎ

Սիրելի՛ աշակերտներ և ուսուցիչներ, ուսանողներ և դասախոսներ, հարգելի՛ ծնողներ, շնորհավորում են ձեզ Գիտելիքի, գրի և դպրության օրվա կապակցությամբ: Նոր ուսումնականի մեկնարկը բոլորիս տոնն է, քանզի կրթությունն ու գիտությունը

հայ ժողովրդի համար եղել և մնում են որպես ապագայի հուսալի այցեքարտ: Մեր պետականության ամրապնդման գործում առաջնահերթ է կրթության որակի ապահովումը, և տարեցտարի այս ոլորտում արձանագրվող ձեռքբերումները վկայում են, որ Արցախում իրոք բավարար հիմքերի վրա են կրթությունն ու դաստիարակությունը, ինչը մեր համատեղ ջանքերի դրսևորման արդյունք է:

Հանրակրթական, արհեստագործական, միջին մասնագիտական և բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում սովորողներին մաղթելով հաջող ուսումնական տարի՝ ուզում են նաև այն համոզմունքը հայտնել, որ այդ հաջողություններն անվերապահորեն պայմանավորված են լինելու մասնավորապես ու դասախոսների նվիրյալ աշխատանքով, ուստի աշխատանքային նոր լիցքեր ու եռանդ են մաղթում նրանց: Տոնական այս օրն առանձնակի ջերմու-

թյամբ իմ բարեմաղաքներն են հղում նաև առաջին դասարանցիներին ու նորաթուխ ուսանողներին. թող ուսումնական տարում նրանց միշտ ուղեկցեն գիտելիքի հանդեպ սերն ու ոգևորությունը:

Իմ ջերմ շնորհավորանքներն են հղում նաև ՀՀ և Ափյուռքի մեր գործընկերներին:

Խորհրդանշական է, որ Գիտելիքի, գրի և դպրության օրվա հաջորդում է համաժողովրդական տոնը՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության հռչակման օրը: Այս հրաշալի տոնի առիթով ևս շնորհավորելով՝ պատգամում են հավատարիմ լինել Արցախի ազատության ու անկախության վեհ գաղափարին, որը հայոց նորոգյալ պատմության ու կյանքի գրգռիչ և մեր հայրենի ու զավակների ամենուրեք պայքարով:

Կրկին շնորհավորելով բոլորիս համար թանկ այս տոների առթիվ՝ մաղթում են հետագա հաջողություններ ուսման մեջ և աշխատանքում:

ՉՆՈՐՀԵՐՈՒՄՆԵՐԸ ՔԻՉ ՉԵՆ, ԽՆԳԻՐՆԵՐԸ՝ ՆՈՒՅՆՊԵՍ

Հարցազրույց ԼՂՀ կրթության, գիտության և սպորտի նախարար Սլավա Ասրյանի հետ

- **Պարոն Ասրյան, նոր ուսումնականի մեկնարկը լավ առիթ է կրկին անդրադառնալու անցած ուսումնական տարում կատարված աշխատանքներին, առանձնապես այն հետևակները, որոնց վրա պետք է խարսխվեն հետագա հաջողությունները, ինչպես նաև մասնակցելու խնդիրները, որոնք խոչընդոտում են առաջընթացին՝ գտնելու դրանց լուծման ուղիները: Այս առումով ի՞նչ կարևոր կետեր կառանձնացնեիք:**

- Նախ կուզենայի տեղեկացնել մի ուրախալի փաստի մասին: Նախնական տվյալներով՝ 1-ին դասարան կընդունվի ավելի քան 2800 երեխա: Սա ամենաբարձր ցուցանիշն է վերջին քսան տարվա ընթացքում (դա հիմնականում կապում ենք արցախյան մեծ հարսանիքի հետ): Այս դիմամիկան սկսվել է վերջին 5 տարում. 2000 աշակերտների ընդունելության սահմանը վաղուց ենք անցել: Դիտարկումները ցույց են տալիս, որ հետագա տարիներին էլ աճի միտում կլինի: Եթե անգամ որոշ չափով քիչ լինի առաջին դասարանցիների թիվը՝ միևնույն է, 2500-ի բնագիծը կպահպանվի:

Բոլոր շրջաններում էլ առաջին դասարանցիների թվաճ է նկատվել, ընդ որում, Ստեփանակերտում երևի մինչև 1050 աշակերտ կընդգրկվի:

- **Հիրավի, ոգևորիչ ցուցանիշներ են: Այժմ պատմեք, խնդրեմ, նոր ուսումնականին պատրաստության մասին՝ ըստ ոլորտների:**

- 2015-2016 ուսումնական տարում կշարունակվեն կրթության ոլորտում իրականացվող բարեփոխումները՝ ըստ կրթական աստիճանների: Հատկապես նախադպրոցական կրթության ոլորտում նախորդ ուստարում բավականին աշխատանքներ են կատարվել ցանցի ընդլայնման, նոր մանկապարտեզների բացման ուղղությամբ: Շահագործման են հանձնվել 9 նոր մանկապարտեզների շենքեր, և 6-ը շահագործման կհանձնվի նոր ուսումնականում: Ասել է թե՛ իրականացվում է ԼՂՀ Նախագահի նախընտրական ծրագրով նախատեսված և կառավարության գործունեության ծրագրում ներառված՝ նախադպրոցական ցանցի ընդլայնման գործընթացը: Այն իրականացվում է ինչպես մանկապարտեզների, այնպես էլ դպրոցներում գործող նախադպրոցական խմբերի ձևով: Ներկա դրությամբ մեր հանրապետությունում գործում են 47 մանկապարտեզ (որից 32-ը՝ պետական), 3 մանկական կենտրոն, 62 նախադպրոցական խմբեր, որից 5-ը՝ մանկապարտեզային պայ-

մաններով: Ստեփանակերտի հ. 2, 9, 10 դպրոցներում, ինչպես նաև Հարավ և Հարություն գոյներ համայնքներում առանձնացված մանկապարտեզների շենքեր են կառուցված, սակայն գործում են հանրակրթական դպրոցներին կից:

Դպրոցաշինությունը նույնպես մեր իշխանությունների ուշադրության կենտրոնում է: Անցած ուստարում 5 նոր դպրոցական շենքեր են կառուցվել՝ Ստեփանակերտի հ. 1, 6, Ասկերանի շրջանի Աստղաշենի, Մարտակերտի շրջանի Չափարի, Քաշաթաղի շրջանի Արտաշավի միջնակարգ դպրոցները: Եվս 6 դպրոցաշենք կառուցման ընթացքում է, հավանաբար, եկող ուսումնականում դրանք էլ շահագործման կհանձնվեն: Իսկ մի շարք դպրոցներում, մասնավորապես, Ստեփանակերտի հ. 9, Սիջնավանի, Թալիշի դպրոցներում, վերակառուցման աշխատանքներ են ընթանում: Ամառվա ընթացքում հատկացված գումարների սահմաններում ընթացիկ վերանորոգման են ենթարկվել այն դպրոցները, որոնք դրա անհրաժեշտությունն ունեին: Նախապատրաստական աշխատանքներ են տարվել ձմռան աշխատանքների ապահովման ուղղությամբ՝ վառելիքայտի մթերում, կաթսայատների նորոգում և այլն:

Հանրակրթությունում՝ որպես գերակա ուղղություն, ավագ դպրոցի զարգացման խնդիրներն են իրականացվում: Այստեղ և՛ տեխնիկական հագեցվածության, և՛ մասնագետներով ապահովման, և՛ ընդհանուր բնույթի մի շարք կազմակերպական հարցեր կգտնվեն նախարարության ուշադրության կենտրոնում, չնայած այն համեմատման, որ եկող ուսումնական տարում ավագ դպրոցները թերհամալրված կլինեն 9-րդ դասարանցիների՝ համեմատաբար քիչ թողարկման պատճառով: Այդ իսկ պատճառով միջին մասնագիտական ու արհեստագործական կրթության գծով սովորողների պակաս նույնպես կունենանք:

Կշարունակեն գործել հանրապետությունում առկա 31 արտադպրոցական ուսումնական հաստատությունները, այդ թվում՝ ՄՊՍԿ-ներ, մարզադպրոցներ, արվեստի, երաժշտական դպրոցներ: Տարեցտարի ընդլայնվում է նաև դրանց ցանցը, իսկ շրջանային արտադպրոցական հաստատություններում՝ նաև ըստ բնակավայրերի ենթաշրջանային խմբակների գործունեությունը:

- **Պարոն Ասրյան, նկատի առնելով, որ նախարարությունը վերականգնակերպվել է կր-**

թության, գիտության և սպորտի նախարարության: Ի՞նչ նոր ձեռնարկումներ են նախատեսվում այդ ուղղությամբ:

- Անկասկած, դպրոցական սպորտի հետ մեկտեղ, մեր ուշադրության կենտրոնում կգտնվեն մարզական բոլոր միջոցառումները, աշխատանքներ կտարվեն ֆեդերացիաների հետ: Ասեմ նաև, որ արդեն ԼՂՀ Ազգային ժողովի քննարկմանն է ներկայացված «Ֆիզկուլտուրայի և սպորտի մասին» օրենքի նախագիծը, որն ավելի կկոնկրետացնի մեր աշխատանքներն այդ ոլորտում:

- **Իսկ արհեստագործական կրթության ոլորտում կա՞ն նոր ծրագրեր:**

- Նոր ուսումնականից կգործի Շուշիի «Եզնիկ Մոզայան» արհեստագործական ուսումնարանը, որն իր կառուցվածքով, շենքային պայմաններով, մասնագիտություններով, ուսումնական պլաններով, ուսումնառության առանձնահատկություններով գործելու է ֆրանսիական մոդելով: Ուրախալի է այն հագամանքը, որ 9-րդ դասարանի շրջանավարտների սակավության պայմաններում կարողացել ենք համալրել պահանջվող 60-ի հասնող դիմորդների քանակը: Իրենց գործունեությունը կշարունակեն մյուս երկու՝ Ստեփանակերտի և Մարտունու արհեստագործական ուսումնարանները: Թեպետ այստեղ էլ սովորողների թեղիքային պայմաններում կհիմնական մասնագիտությունների գծով դիմորդներ ապահովվել են:

Ավելացնեն նաև, որ միջին մասնագիտական հաստատությունները, քիչ թվով դիմորդներով հանդերձ, ապահովել են բավարար ընդունելությունը:

- **Ներկայացրեք, խնդրեմ, բարձրագույն կրթության ոլորտում իրականացվող աշխատանքները:**

- Ինչ մնում է բարձրագույն կրթությանը, ասեմ, որ այս տարի ԱրՊՀ առկա ուսուցման համակարգ ընդունվել է 474 դիմորդ, «Հայաստանի ազգային ազրարային համալսարան» հիմնադրամի Ստեփանակերտի մասնաճյուղ՝ 81, «Մեսրոպ Մաշտոց» համալսարան՝ 8, «Գրիգոր Նարեկացի»՝ 2, «Գյուլջյան» կիրառական արվեստի ինստիտուտ՝ 12: Այս տարի ՀՀ պետական բուհերում կսովորի համեմատաբար ավելի շատ՝ 119 հոգի, որից 66-ը՝ ԼՂՀ-ին հատկացված անվճար տեղերում, մի մասի ուսման վճարն էլ, մասնավորապես այն մասնագիտությունների գծով, որոնց խիստ պահանջարկ կա, կփոխհատուցի ԼՂՀ կառավարությունը:

ԸՆԹԱՅԸ

Օգոստոսյան խորհրդածողովներ

ԼԱՎ ՌԻՍՈՒՅԻՉԸ ՉԵՆԱՅԱՍՏԱՆԻ Ե

Օգոստոսի 21-29-ը հանրապետության բոլոր շրջաններում և մայրաքաղաք Ստեփանակերտում անցկացվեցին մանկավարժական աշխատողների ավանդական խորհրդածողովներ, որտեղ վերլուծվեցին անցած ուսումնական տարում կատարված աշխատանքները և նշվեցին խնդիրները, որ պետք է լուծվեն նոր ուսումնականում: Խորհրդածողովներին մասնակցել են ԼՂՀ կրթության, գիտության և սպորտի նախարար Սլավա Ասրյանը, փոխնախարար Միքայել Համբարձումյանը, կրթության պետական տեսուչ Սոս Արզումանյանը, ԳԹԿ տնօրեն Յուրի Քարամյանը:

ԳԹԿ տնօրեն անդրադարձել է արտաքին ընթացիկ գնահատումների, 9-րդ դասարանի ավարտական, միասնական քննությունների արդյունքներին և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների գնահատմանը: Մատնանշել է 4-11-րդ դասարանների սովորողների արտաքին ընթացիկ գնահատումից ամենաբարձր դրական և բացասական միավորներով ուսումնական հաստատությունները, 9-րդ դասարանի հայոց լեզու և գրականության ու մաթեմատիկայի կենտրոնացված քննությունների արդյունքների առթիվ իր մտահոգությունը հայտնել «գերազանց»-ների փոքր թվի առնչությամբ և հակառակը՝ ուրախությամբ փաստել, որ միասնական քննություններում ավելացել է «գերազանց»-ների քանակը: Ցավալի է, որ առկա են միասնականի ավարտական մասով «անբավարար»-ներ, այդ թվում՝ բոլոր ավագ դպրոցներում: Համեմատած միտարիների հետ՝ ռազմամարզական ուսումնարանի շրջավարտները միասնական քննություններում ավարտական մասով «անբավարար» չեն ստացել:

Տեղեկացրեց, որ կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների պայմաններ տեղափոխվելու դեպքում իրենց անձնական գործի մեջ անպայման պետք է ունենան կրթության առանձնահատուկ պայմանների մասին վկայագիր, կրթական կարիքների գնահատման բաժինների կողմից տրված արձանագրությունը և անհատական ուսուցման պլանը: Անդրադառնալով շտեմարանների մասին ուսուցիչների մտահոգությանը՝ ասաց, որ դա ցավոտ հարց է, քանզի դպրոցներում, հատկապես վերջին դասարաններում, դասավանդում են շտեմարաններով: Այնինչ շտեմարանը դասազոր է: Ուսուցումը պետք է կատարվի ըստ ուսումնական ծրագրի և հաստատված պետական չափորոշիչների:

Ավագ դպրոցի 7 երեխա մասնակցել է «Այբ» դպրոցում Մասաչուսեթսի տեխնոլոգիական համալսարանի կողմից իրականացվող «Շրջված դասախոսական» մեթոդով դասընթացներին: Փոխնախարարը բոլոր դպրոցներին շնորհակալություն հայտնեց «Հիշում են և պահանջում» խորագրով անցկացված՝ Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին նվիրված միջոցառումների կազմակերպման համար:

Նա տնօրենների ուշադրությունը հրավիրեց փաստաթղթերի ճիշտ լրացմանը, ինչպես նաև ուսուցիչների ատեստավորումն ապահովելու տրված բնութագրերին. դրանք պետք է լինեն օբյեկտիվ:

Տեղեկացրեց, որ այս տարի մի քանի դասագրքեր նորից դրվելու են փորձարկման, այդ թվում՝ 7-րդ դասարանի ռուսաց լեզվի դասագրքը: Կլինեն համացանցային քննարկումներ, ուսուցիչներին հորդորեց ակտիվորեն մասնակցել և իրենց նկատառումները ներկայացնել:

Խորհրդածողովներում ամփոփիչ խոսքով հանդես է եկել ԼՂՀ կրթության, գիտության և սպորտի նախարար Սլավա Ասրյանը:

Կրթության ոլորտի մի առանձնահատկություն էլ այն է, որ, ի տարբերություն մյուս գործընթացների, որ ունեն սկիզբ և ավարտ, այն ավարտ չունի: Ամեն անգամ ձեռքբերումների հետ մեկտեղ նշում ենք առաջիկա խնդիրները, որովհետև գիտենք՝ մեր երկրի ապագան կերտողներն ենք մենք կրթական բոլոր աստիճաններում՝ նախադպրոցականից մինչև հետբուհական մասնագիտական կրթություն, ապա՝ շարունակական կրթություն:

Նախադպրոցական օղակում կարևորում ենք դաստիարակների նպատակային աշխատանքը, երեխաների հայեցի դաստիարակությունը: Դաստիարակները պետք է գրագետ հայերենով հաղորդակցվեն երեխաների հետ. լի-

նում են և հակառակ փաստերը: Արդյունքներից դժգոհ չենք՝ ինչքան էլ ասեն նախկինում ավելի կամ էր, քան հիմա: Եվ նախկինում, և հիմա լավ սովորողներ էլ կան, միջակներ էլ, վատ էլ: Պարզապես պետք է կարողանալ բոլորի հետ շերտավորված աշխատել: Մենք պետք է տարբեր տարի առաջընթաց արձանագրենք, թեկուզ չնչին՝ բայց լինի: Եվ մի քանի առումներով այդ առաջընթացն ունենք. ուսումնական գործընթացի արդյունքներով, արտադպրոցական-արտադասարանական աշխատանքների և այլ բնույթի միջոցառումների գծով: Հատկապես միջոցառումները բոլոր դպրոցներում անցկացնում են բարձր մակարդակով: Մնում է լուրջ ուշադրություն դարձնել ուսումնական գործընթացին: Յուրաքանչյուր ուսուցիչ ինքն է իր գործունեության ամենալավ վերլուծողը: Հետևաբար, «Ուսուցիչն անընդհատ պետք է աշխատի իր վրա»՝ հենց այնպես ասված խոսքեր չեն: Փոխվում են ժամանակները, փոխվում պահանջները, աշակերտներն այն չեն, ինչ եղել են 10-15 տարի առաջ, և եթե ուսուցիչը կարողանում է դրանց համաբայլ ընթանալ, և իրեն դրսևորել լավագույն կողմերով, հասնում է լավ արդյունքների:

Մեր համակարգում չկա մանրուք, չկա մի այնպիսի թերկատարված աշխատանք, բացթողում, որ նկատելի չլինի ինչպես հասարակության, այնպես էլ վերադաս մարմինների կողմից: Հետևաբար, յուրաքանչյուր մանկավարժ, ուսումնական հաստատության ղեկավար պետք է իրեն հաշիվ տա, որ ամեն քայլափոխի իրեն հետևում են, միշտ լինի զգոն, պատասխանատու ու պարտաճանաչ: Այն ուսուցիչը, որ վատակ ունի, լավ արդյունքների է հասնում է, անպայման գնահատվում է: Դա են վկայում առարկայական օլիմպիադաները, որտեղ աշակերտների հետ միասին խրախուսվում են ուսուցիչները ընդհուպ մինչև երկրի Նախագահի կողմից:

Լավագույն ուսուցիչները պարբերաբար ներկայացվում են պետական պարգևների և պատվավոր կոչումների: Այդ ամենը նրանց մվորված աշխատանքի շնորհիվ է: Իմացե՛ք տարիների ընթացքում յուրաքանչյուրի տեղը իմացվելու է, ոչ մեկին թող չստահողի, որ ինքը չգնահատված մնաց: Ոչ մի լավագույն ուսուցիչ տեսադաշտից դուրս չի մնա: Բոլորի գնահատման ժամանակը կգա:

Ձեռքբերումները քիչ ՉԵՆ, ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ՝ ՆՈՒՅՆՊԵՆ

Սեպտեմբերի 2-ին Շուշիում կրթական ազդարային համալսարանի մասնաճյուղի նորակառույց շենքը՝ ամհրաժեշտ պայմաններով: Սա, անշուշտ, խթան կհանդիսանա բուհի կայացման համար, ինչպես նաև կնպաստի, որ Շուշին դառնա բարձրագույն կրթական կենտրոն:

Իսկ ի՞նչ կասե՞ք կրթության մյուս տեխնիկական բազայի, տեխնիկական վերադասման մասին:

Անկասկած, պայմանները միշտ էլ վճռորոշ դեր են կատարում ուսումնական գործընթացի արդյունավետ կազմակերպման համար: Ոչ միայն շենքային պայմանների, այլև նրա կառավարման, տեխնիկական վերազինման պայմաններում է հնարավոր ուսման առաջընթաց արձանագրել: Այս ուղղությամբ աշխատանքներ, իհարկե, կատարվում են, բոլոր նորակառույց շենքերում էլ համապատասխան ապահովվածություն ունեն, բայց դա դեռ բավական չէ: Մենք ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրման ուղղությամբ անելիքներ դեռևս շատ ունենք, ընդհանրը կարողացել ենք դպրոցներն ապահովել նվազագույն թվով համակարգիչներով կամ համակարգչային դասարաններով: Չուզահեռ ընթացում են համացանցի միացման աշխատանքներ. 143 համակրթական դպրոցներ օգտվում են համացանցից: Դպրոցներում գործում է «Dasaran.am» ծրագիրը՝ դարձյալ ըստ համացանցային ընդգրկվածության: Նկատում ենք դրական գործունեություն այն առումով, որ ուսուցիչները տիրապետում են համակարգիչին, ինչպես նաև ծնող-ուսուցիչ կապ է ապահովվում: Այն կառավարման արդյունավետ մոդել է, որի վրա խիստ ուշադրություն ենք դարձնում: Ապագայում մեր նպատակն է լինելու ստեղծել միասնական դպրոցական ցանց, որը միանալու է Հայաստանի ընդհանուր ցանցին և ապահովելու է դպրոցների կապն ու կառավարումը, տեղակայվելու են ուսումնական բոլոր մյուսերը: Այս համատեքստում մենք խնդիր ունենք բարձրացնելու տեղեկատվական տեխնոլոգիաների օգտագործման արդյունավետությունը: Առաջիկա ուսումնական տարվա մեր գերակա խնդիրը լինելու է ուսուցիչների վերապատրաստումը: Դա կարևոր է, նախ՝ ուսուցիչների ատեստավորման, ապա՝ նրանց մասնագիտական կարողությունների զարգացման ու ժամանակակից ուսուցման մեթոդներին նրանց հաղորդակցի անելու առումով: Ամեն տարի շուրջ 1000 ուսուցիչ ենք վերապատրաստում:

Մեր դպրոցները հիմնականում ապահովված են կահույքով, գույքով: Լուրջ խնդիր ունենք առարկայական կաթիններտների համալրման ուղղությամբ՝ ֆիզիկայի, քիմիայի աշխատանքի ուսուցման...
Կադրերի հարցը, բնականաբար, կարևորագույնն է, ամեն օր հայտարարություն ենք լսում ուսուցիչների թափուր տեղերի մասին: Ինչպե՞ս է լուծվում հարցը:
Ունենք մասնագետների պահանջարկ հեռավոր շրջաններում, հատկապես ծայրամասային գյուղերում: Հենց այս անսվա ընթացքում, ըստ հայտարարված մրցույթների, դպրոցները համալրվել են մասնագետներով: Սակայն մենք վերջնականապես չենք կարողացել լուծել հատկապես վերաբնակեցվող շրջաններում մանկավարժներով համալրման հարցը: Պատճառներից մեկն այն է, որ այնտեղ բնակելի տներ չկան ուսուցիչների համար: Բացի այդ, որոշ առարկաների գծով ժամերը քիչ են, և մասնագետը շահագրգռված չէ զնալ աշխատելու: Դրա համար օգոստոսյան խորհրդածողովներում մեր մանկավարժական կոլեկտիվներին առաջ խնդիր ենք դնում ուշադրություն դարձնել տեղական մասնագետների պատրաստման վրա, սովորողներին կողմնորոշել դեպի այն մասնագիտությունները, որոնց կարիքը տվյալ տարածաշրջանում ունի: Գործում է նաև կառավարության սահմանած արտոնությունը, որի համաձայն՝ դրույթի 50 տոկոսի չափով աշխատավարձ, բնակարանի վարձ տրվում է գյուղական բնակավայր գործուղված մասնագետներին: Ներկա

դրությամբ՝ շուրջ այդպիսի 150 աշխատող ունենք:

Օգոստոսյան ավանդական խորհրդածողովներ են անցկացվում, որոնց բոլորին Դուք մասնակցում եք: Ի՞նչ ընդհանրական խնդիրներ են բարձրացվում:

Նախ ասեմ, որ ներկա ցուցանիշները մեզ գոհացնում են այն առումով, որ առաջընթաց, թեկուզ դանդաղ քայլերով, նկատելի է մեր գործունեության բոլոր ոլորտներում: Երբ համեմատության մեջ ենք դնում աշակերտների ցուցաբերած գիտելիքները միասնական քննությունների, արտաքին ընթացիկ գնահատման ժամանակ, առարկայական օլիմպիադաներում, նկատում ենք այդ առաջխաղացումը: Իհարկե, մեզ դեռևս չեն գոհացնում բնագիտական առարկաների գծով արդյունքները. այստեղ մենք մտահոգվելու առիթ ունենք, և ես սա կապում եմ մասնագետ ուսուցիչների պակասի հետ:

Աշակերտների ընդունակությունները միատեսակ են, պարզապես նրանք համար պետք է ստեղծել միջավայր, որտեղ կաշխատեն այնպիսի հմուտ ուսուցիչներ, որոնք կկարողանան նպատակաուղղել երեխաների աշխատանքը: Այս հարցերով մենք միշտ բարձրածայնում ենք: Առաջին հերթին պիտի ուժեղացնենք մանկավարժական մասնագիտությունների նկատմամբ շրջանավարտների կողմնորոշումը, որպեսզի լավագույն երեխաներ ընտրեն մանկավարժի մասնագիտությունը: Հիմնականում միջակ և դրանից էլ ցածր կարողություններով շրջանավարտներն են դիմում մանկավարժական մասնագիտությունների: Եթե կարողանանք ճիշտ սերնդափոխություն կատարել, այս խնդիրները լիարժեք կլուծվեն: Ես միշտ ասում եմ, որ դպրոցում եթե այդ որակյալ միջուկը կազմավորված է, օլիմպիադաներում, ինտելեկտուալ խաղերում, այլ կարգի մրցույթներում ցանկալի արդյունք ստանում ենք: Դպրոցի համար ոչ այնքան աշխարհագրական դիրքը նշանակություն ունի, որքան այն, թե ինչ մասնագետ է աշխատում այնտեղ: Բերենք թեկուզ Քաջաթաղի շրջանի փոքրիկ Կարդուս գյուղի դպրոցի օրինակը: Ընդամենը 19 աշակերտ ունեցող դպրոցը՝ օլիմպիադայի հաղթող է տալիս, և Մ. Հերացու անվան բժշկական համալսարանի ուսանող, և՛ Դիլիջանի միջազգային դպրոցի սովորող (ի դեպ, ամբողջ Արցախում առաջինը և միակը):

Ասում են՝ ինչպես հանգստանում են, այնպես էլ աշխատում են, տվյալ դեպքում՝ սովորում, ինչպե՞ս է կազմակերպվել սովորողների ամառային հանգստը:

Մեր ուշադրության կենտրոնում են եղել երեխաների ամառային հանգստի կազմակերպման աշխատանքները: Նախարարության ենթակայությամբ ավանդաբար գործող «Ասպետ», Ստեփանակերտի հ. 5, 10 դպրոցների, Ծմակահողի դպրոց-ճամբարներում, որտեղ կազմակերպությունների կողմից կազմակերպված, ինչպես նաև ՀՀ տարբեր ճամբարներում կարողացել են իրենց հանգիստն անցկացնել ընդհանուր թվով 3660 աշակերտներ: Համեմատած նախորդ տարիների հետ՝ այս տարի ավելի մեծ թվով երեխաներ են ընդգրկվել ճամբարներում, և հուսով ենք՝ դա դրականորեն կազդի ուսման որակի բարձրացման վրա:

Մի քանի խոսք է՝ դասազորների, ծրագրերի մասին:

Ծրագրային առանձին փոփոխություններ չկան. դասազորների մեծ մասը, որ հրատարակվում է Հայաստանում, հիմնականում ստացել ենք, և առաջիկայում կառավարվեն դպրոցներ: Այն ամենը, ինչ անհրաժեշտ է նոր ուսումնականը կազմ ու պատրաստ սկսելու համար, ապահովված է: Արցախի կրթական համակարգը Հայաստանի հետ միևնույն կրթական տարածքում է, և բոլոր այն բարեփոխումները, որ իրականացվում են Հայաստանում, նաև մեզ մոտ են ընթանում, և մենք միշտ ակնկալում ենք հայաստանյան մեր գործընկերների աջակցությունը:

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՏՈՒՄՆԵՐ

ՇԱԽՄԱՏԸ ՕԳՆՈՒՄ Ե ԶԻՇՏ ԲԱՅԼԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼ

Օգոստոսի 19-21-ը Ստեփանակերտի հ. 2 հիմնական դպրոցում անցկացվեցին ԼՂՀ հանրակրթական դպրոցների շախմատի ուսուցիչների վերապատրաստման դասընթացներ և սեմինար-պարապմունքներ: Ինչպես տեղեկացանք ԼՂՀ կրթության, գիտության և սպորտի նախարարության պետական տեսչության նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) կրթության բաժնի վարիչ, շախմատի պետական տեսուչ Բեյբուդ Մելքունյանից, ընդգրկվել են հանրապետության դպրոցների բոլոր 217 շախմատի ուսուցիչները: Առաջին փուլին՝ վերապատրաստման դասընթացներին, մասնակցեցին այն ուսուցիչները, ովքեր պետք է քննություն հանձնեին և հավաստագիր ստանային, այսինքն՝ նրանք, ովքեր նոր են սկսել ուսուցանել շախմատ առարկան, ինչպես նաև նրանք, որոնց հավաստագրերի ժամկետը լրացել է: Նշենք, որ հավաստագրերը ՀՀ շախմատի ակադեմիայի և ԼՂՀ ԿԳՄՆ համատեղ որոշմամբ տրվում է 1-3 տարի ժամկետով՝ կախված տվյալ ուսուցչի ստացած գնահատականից:

Դասընթացներն անցկացրին ՀՀ շախմատի ֆեդերացիայի մեթոդիստ, Խ. Աբովյանի անվան մանկավարժական համալսարանի սպորտի և շախմատի ամբիոնի դասախոս Սամվել Միսաքյանը, նույն համալսարանի տարիքային և մանկավարժական հոգեբանության ամբիոնի դասախոս, Շախմատի կրթական հետազոտությունների կենտրոնի աշխատակից, հոգեբան Անժելա Սարգսյանը, ՖԻԴԵ-ի վարպետ, շախմատի ակադեմիայի նարզիչ, Վանաձորի շախմատի դպրոցի տնօրեն Արշակ Ռամազյանը:

Դասընթացների և սեմինարների նպատակների, շախմատ առարկայի ուսուցման հարցերի շուրջ գրուցեցինք նրանց հետ:

Սամվել ՄԻՍԱՔՅԱՆ. - Հայաստանն առաջին երկիրն է, որը հանրակրթական դպրոցներում մտցրել է շախմատ առարկան: Այն նա-

խապատրաստական երկար փուլ է անցել՝ վեց տարի, մինչև մտել է դպրոց: Նախ՝ Հայաստանի բոլոր քաղաքներում և խոշոր գյուղերում բացվեցին շախմատի ակադեմիայի մասնաճյուղեր: Ստեղծվեցին մասնագիտացված դպրոցներ: Շախմատի մասնագետները կենտրոնացան Հայաստանում ու Արցախում: Հաջորդ քայլը շախմատի ակադեմիայի կողմից կազմակերպված դպրոցական օլիմպիադաներն էին, որոնք երբևէ չէին եղել: Փաստորեն սկսվեց շախմատային շարժում: Եթե շախմատի մասնագիտացված դպրոցները միայն շախմատ պարապող երեխաների և շախմատի ուսուցիչների համար էին, օլիմպիադաների շնորհիվ շախմատը մտավ հանրակրթական դպրոց: Ստեղծվեցին ծրագրեր, դասագրքեր (Ս. Միսաքյանի այդ ծրագրերի հեղինակն է-խմբ.): Իսկ այդ ամբողջ ընթացքում շախմատի ակադեմիայի տնօրեն Սմբատ Լպուտյանը, շրջելով Հայաստանով մեկ ու նաև Արցախում, ուսուցիչներ էր ընտրում: Նրանք անցան ընտրական փուլ, վերապատրաստվեցին:

Նախապատրաստական քայլերից մեկն էլ Խ. Աբովյանի անվան մանկավարժական համալսարանում շախմատի ամբիոն բացելն էր, արդեն չորս տարի է՝ համալսարանը շախմատի ուսուցիչներ է պատրաստում: ՀՀ մարզերի մի քանի համալսարաններում նույնպես համապատասխան բաժիններ բացվեցին: Արդեն 5-րդ տարին Հայաստանում, 4-րդ

տարին՝ Արցախում, անց են կացվում շախմատի ուսուցիչների վերապատրաստման դասընթացներ և սեմինար-պարապմունքներ:

Ուսուցիչներին հիմնականում պարզաբանվում են բարդ թեմաները՝ ինչպես լուծել, ինչպես մատուցել երեխաներին, որ նրանք կարողանան մտածել. չէ՞ որ մտածելու գործընթացը մարդու կյանքում ամենակարևորն է՝ յուրաքանչյուր քայլ կատարելուց առաջ մտածելու: Իսկ շախմատն այն առարկան է, որ օգնում է մարդուն ամեն գործողություն կատարելուց առաջ մտածել: Հենց Արցախի ուսուցիչները վկայում են, որ շախմատ խաղացող երեխաների մոտ մաթեմատիկական կրթությունը շատ ավելի հեշտանում է, նրանք ցանկանում են ինքնուրույն լուծել խնդիրները: Իհարկե, մեզ համար դրանք նորություն չեն: Ես, բազմիցս երեխաների հետ աշխատելով, դրանում համոզվել եմ:

Շախմատը նաև ռազմական արվեստի ուղղություն կարող է հանդիսանալ, որովհետև ժամանակին շախմատ խաղացել են թագավորները, զորավարները, իսկ այսօր այն մեր առօրյան է դարձել: Վստահորեն կարող ենք ասել, որ Հայաստանը դարձել է շախմատային գերտերություն: Վերջերս այդ մասին գիրք գրվեց: Եվ այսպես, շախմատի շնորհիվ մեր երեխաները և ռազմարվեստի, և մտածողության, և շատ այլ դրական որակներով պատրաստ են կյանք մտնելու ճիշտ քայլեր կատարել. լինի դա էքստրեմալ իրավիճակներում, թե հանգիստ կյանքում:

Մեր գլխավոր նպատակը երեխաների մտածողության զարգացումն է: Իսկ բացահայտել շախմատային օժտվածությամբ երեխաներին, ինչպես Հաթերթի երկու հրաշք բալիկներն են՝ Մանուկյան եղբայրները (իրենց տարիքային խմբում ՀՀ առաջնությունում դարձել են չեմպիոն-խմբ.), ուսուցչի սուրբ պարտքն է: Շախմատային օժտվածությամբ երեխաներին պետք է ի հայտ բերել, մեծ հաջողության դեպքում նրանց տեղափոխել մասնագիտացված դպրոց՝ շախմատային բարենպաստ միջավայր, նրանց կրթության տիրապետելու շախմատի լավագույն մասնագետները:

Արցախում, ճիշտ է, մեկ տարի ուշ սկսեցին շախմատ ուսուցանել, բայց այստեղ ու-

սուցիչների վերաբերմունքը շատ է տարբերվում, աշխատանքին մվիրված են: Տեղյակ են, որ երբ շախմատը պաշտոնապես դեռ չէր մտել դպրոց, առանձին ուսուցիչներ շախմատի խմբակ էին պահում (միանշանակ դա ուսուցիչից է գալիս, տնօրենից, միջավայրից):

Ուսուցիչների մեջ զուտ շախմատ առարկայի մասնագետներ չունենք, որ ավարտած լինեն մանկավարժական բուհ, ունենան շախմատի ուսուցչի որակավորում: Մանկավարժական համալսարանում արդեն չորրորդ տարին է, որ շախմատի ուսուցիչներ ենք պատրաստում (աշխատում ենք դասավարդից պատրաստել): Սակայն պիտի ասեն, որ մեր ուսուցիչների մեջ կան բավականին պատրաստված, փորձառու շախմատիստներ, որոնք այսօր իրենց առաքելության կրողներն են և դեռ երկար ժամանակ կկրեն դպրոցում:

Երանի թե բոլոր առարկաներից այսքան տղամարդ ուսուցիչ լիներ դպրոցում: Շախմատի շնորհիվ դպրոցն այսօր նաև այդ առավելությունն է ձեռք բերել: Տղամարդ ուսուցիչներն առանձնապես մեծ առավելություն են կրտսեր դպրոցում, որովհետև գիտենք, որ տղամարդ դասավարդի հազվադեպ կարելի է հանդիպել, երեխային այդ տարիների ընթացքում միայն «մայրիկներն» են դասավանդում, նրանց երկրորդ մայրը: Տղամարդ ուսուցիչը որակական նոր արժեք է տալիս դպրոցին:

Գիտակ ուսուցիչները շատ են, անուններ չտանք, բայց չեն կարող չառանձնացնել Հադրութի շրջանի Ջրակուս գյուղի դպրոցի երիտասարդ ուսուցիչ Բորիս Բալյանին, որը մեզ հիացրեց շախմատային պարտիան մտովի վերարտադրելու ունակությամբ: Մենք ոգևորված ենք ոչ միայն ուսուցիչների ակտիվությամբ: Դասընթացներին մոր հետ եկել էր մարտունեցի դպրոցական Վյաչեսլավ Պետրոսյանը և ակտիվորեն պատասխանում էր մեր հարցերին: Իմացանք, որ լրացրել է երկրորդ կարգը: Ուսուցիչը, եթե դասարանում 3-րդ կարգային է տալիս, մեծ առաջընթաց է:

Արշակ ՌԱՄԱՅԱՆ. - Այսօր ամբողջ Եվրոպայում որ տրամաբանություն առարկան տարրական դպրոցում, անցնում է ուզում է շրջադարձ կատարել դեպի շախմատը, և այդ հիմնական գործընթացը դրված է աշխարհի 13-րդ չեմպիոն Գարի Կասպարովի վրա: Հայաստանից հետո առաջին երկիրը, որը շախմատը մտցրեց դպրոց՝ Մեքսիկան է, 200 հազար դպրոց արդեն անցնում է շախմատ: Ցանկություն են հայտնել Ռուսաստանը, Ռա-

գախաստանը: Մեզանից էլ ծրագրեր են ուզում: ՀՀ շախմատի ակադեմիան վիրտուալ ուսուցման ծրագիր է նախաձեռնել, որն ամենամեծ հեռանկարն ունի, հոկտեմբերից կգործարկվի, կարծում են՝ աշխարհում առաջինն է:

Անժելա ՍԱՐԳՍՅԱՆ. - Վերապատրաստման հոգեբանության մասը հիմնականում վերաբերում է նրան, թե ուսումնական գործունեության ընթացքում ուսուցիչներն ինչ

խնդիրների կարող են բախվել: Եվ դրանց հոգեբանական ինչպիսի լուծումներ տալ: Մենք հիմնականում շեշտը դրել ենք գործնական կողմի վրա: Պատկերացնում ենք, որ դասարանում ենք, առաջ է եկել որևէ խնդիր, այդ մասին բարձրաձայնում են իրենք՝ ուսուցիչները: Խնդիրը փորձում ենք լուծել տարբեր տեսանկյուններից: Ամեն մեկն հայտնում է իր կարծիքը, փորձի փոխանակում է լինում, թե ինչպես է իրենցից յուրաքանչյուրը լուծում: Եվ այդպես, քննարկելով լուծման տարբեր եղանակները, գտնում ենք ոսկե միջինը:

Շախմատի կրթական հետազոտությունների կենտրոնը ստեղծվել է Խ. Աբովյանի անվան մանկավարժական համալսարանում՝ մեկ տարի առաջ, շախմատի ակադեմիայում գործող հոգեբանության լաբորատորիայի հիմքի վրա: Նրա խնդիրն է՝ պարզել, թե շախմատ ուսումնական առարկան ինչ ազդեցություն է ունենում երեխաների հոգեբանության զարգացման վրա: Հետազոտությունները ցույց են տվել, որ տրամաբանական մտածողության մեջ հատկապես վերլուծությունը և համադրությունն այն աշակերտների մոտ, ովքեր անցել են շախմատ առարկան, ավելի բարձր մակարդակով են դրսևորվում, նրանց ուշադրության կենտրոնացվածության աստիճանն ավելի բարձր է, այդ երեխաները պրոբլեմային տարբեր խնդիրներ կարողանում են ավելի արագ և հստակ լուծել: Բոլոր տվյալները հրապարակվել են միջազգային հեղինակավոր ամսագրերում: «Անցյալ տարվա հոկտեմբերին Երևանում կայացած Շախմատի միջազգային գիտաժողովում, որին մասնակցում էին 43 երկրներ, բոլորն ուզում էին մեզանից վերցնել մեր փորձն ու ծրագրերը:

Շախմատի ակադեմիայի կողմից հաճախակի դասալսումներ են արվում: Այդ ամենը նկարահանվում և մասնագետների կողմից վերլուծության է ենթարկվում, և հենց վերապատրաստումների ընթացքում դասերը տարածում, փորձի փոխանակում են կատարում:

Ս. ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ՄՐՑՈՒՅԹ-ՓԱՈՍՏՈՆ

ՀԱՂԹԵՑ ՀԱՅԻ ՀԱՂԹԱԿԱՆ ՈԳԻՆ

Մեզ են գլխից են զարկել, բայց նորեն Հայերն ապրել են, ապրում են, կապրեն: Հազար դարեր են զարկել, բայց նորեն Հայերն ապրել են, ապրում են, կապրեն: Եղեռնազարկ էլ եղանք, բայց նորեն Հայերն ապրել են, ապրում են, կապրեն:

Յ. ՇԻՐԱԶ

Հայ ժողովուրդն իր պատմության ընթացքում բազմիցս է պաշտպանել իր հավերժելու իրավունքը: Նա բազմիցս ավարայրվել է ու հաստատվել է իր դարավոր իղձերի մեջ միշտ էլ սրբությամբ է փայլախել ու պահել օտարի լծից ազատ հայրենիքը շնացնելու երազանքը:

Հայոց մեծ եղեռնի 100-րդ տարելիցն իր միջազգային և ազգային միջոցառումներով մի հանգրվան է, որից նահանջել չենք կարող: Նման միջոցառումները ձևավորում են հայրենասիրություն, գեղարվեստական ճաշակ և մարդկային այլ բարձր որակներ և միաժամանակ լցնում են մեր սրտերը հայ ազգի լուսավոր ապագայի հանդեպ անշեղ հավատով:

Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցին էր նվիրված օգոստոսի 18-20-ը անցկացված Աստուծոյի համահայկական չորրորդ մրցույթ-փառատոնը Արցախ աշխարհի մի փոքրիկ ու կախարհիչ անկյունում հայոց հինավուրց Շուշի քաղաքում, որը ժամանակին եղել է խոշոր կրթամշակութային կենտրոն: Փառատոնի հովանավոր-կազմակերպիչն է «Ավան Շուշի պլազա» հյուրանոցը (տնօրեն՝ Սարգիս Գալստյան):

Ափյուռքում ապրող շատ հայրորդներ իրագործում են հայրենամեր բազում մտահոգումներ և ծրագրեր փորձելով բոլոր հնարավոր միջոցներով նպաստել հայապահպանության գործին և մատաղ սերնդի սրտում միշտ վառ ու բորբոք պահել սերը առ հայրենին: Այսպես եղել է միշտ, բայց այս տարի ամեն ինչ շատ ավելի մեծ թափ ու ընդգրկվածություն է ստացել, քանի որ տարին մեր ժողովրդի համար մեծ խորհուրդ ունի և պարտավորեցնող է, ինչ-որ տեղ՝ նաև համախմբող:

Արդեն չորրորդ տարին է, ինչ նման ազգամեր նախածեռնությամբ են հանդես գալիս փառատոնի հովանավորներ, «Ավան պլազա» ՓԲԸ բաժնետերերի նախագահ Ալեք Բաղդասարյանը և Հայկուշ Քոհլերը:

Արժե մշել, որ Աստուծոյի համահայկական առաջին մրցույթի մասնակիցները Արցախից, Հայաստանից և Ջավախքից էին, երկրորդ տարում միացան Իրանի Իսլամական Հանրապետությունը և ԱՄՆ-ը, երրորդում՝ Լիբանանը, իսկ չորրորդում ընդգրկված էին ութ երկրների՝ Արցախի, Հայաստանի, Վրաստանի, Իրանի, Լիբանանի, Բելառուսի, Ուկրաինայի և ԱՄՆ-ի ավելի քան 90 դպրոցականներ, ովքեր հանդես եկան երեք տարիքային խմբերում՝ 9-11, 12-14, 15-16 տարեկաններ:

Մրցույթի թեման էր՝ «Եղեռն և վերածնունդ», նպատակը՝ բորբոք պահել սերը հայրենիքի հանդեպ, խրախուսել գեղարվեստական արտահայտիչ ընթերցանության կանոնները պահպանող ասունընդներին:

Բացման խոսքով հանդես եկավ «Ավան պլազա» հյուրանոցի սեփականատեր-բաժնետեր Ալեք Բաղդասարյանը:

Մրցույթին ներկա գտնվող ԼՂՀ կրթության, գիտության և սպորտի նախարար Սլավա Ասրյանը, իր ողջույնի խոսքում կարևորելով ասունընդի ժամը՝ որպես խոսքարվեստի տեսակ, հանդգնում էր հայտնեց, որ այն իր պատմական և գրական-գեղարվեստական բովանդակությամբ մեծ դեր ունի մատաղ սերնդի դաստիարակության գործում: Նա իր երախտագիտությունը հայտնեց հովանավորներին ու կազմակերպիչներին և հաջողություններ մաղթեց ասունընդի մասնակիցներին:

Ներկայացվեց ՀՀ սփյուռքի նախարար Հրանուշ Հակոբյանի ուղերձը՝ ուղղված մրցույթի մասնակիցներին, որում մասնավորապես ասված է. «Այս տարի ողջ հայությունը միավորվելով՝ մշտնջենական 100-րդ տարելիցը, և մենք նպատակ ունենք հանուն արդարության, հանուն պահանջատիրության՝ հաղթանակին հասնելու, շարունակելու պայքարը մշակույթ

թով, լեզվի պահպանությամբ... Փառատոնի կազմակերպումը միավորվելու հիմնալի հնարավորություն է նաև ցույց տալու գրականությանը և ասունընդներին տիրապետելու կարողությունը, շնորհիք: Լինենք միասնական, ուժեղ, սիրենք մեր հայրենիքը»:

Մրցույթի հանձնախմբի կազմում էին ԵրՊՀ բանասիրության ֆակուլտետի դեկան Արծրուն Ավագյանը (զննատուր հանձնախմբի նախագահ), արևելագիտության ֆակուլտետի դեկան Գուրգեն Մելիքյանը, հայ գրականության ամբիոնի վարիչ Սամվել Մուրադյանը «Ավան պլազա» հյուրանոցի սեփականատեր Ալեք Բաղդասարյանը, Երևանի թատրոնի և կինոյի ինստիտուտի բեմական խոսքի ավագ դասախոս, դերասանուհի Մարինե Մխիթարյանը, դերասան Աղասի Թադևոսյանը, ԼՂՀ ԿԳՄՆ լեզվի տեսչության պետ Արտակ Ղուլյանը, հանրապետության ժողովրդական արտիստ Քաջիկ Հարությունյանը:

Մրցատյանի նախագահ Ա. Ավագյանի՝ ասունընդի զննատման չափանիշներին(համակրանք, ճաշակ, գաղափար, արտասանության վարպետություն, սահունություն, բեմական արվեստ, ստեղծագործության բարդություն և շեշտադրում) ծանոթացնելուց հետո սկսվեց մրցույթը:

Ամեն ազգ հարատևում է իր ոգեղեն ներուժի վերարտադրությամբ՝ ազգային հոգեսնման աղբյուրից ծնունդ առած հավերժաման արժեքներով, ինչն էլ մրցույթի ժամանակ ներկայացրին դպրոցականները՝ ասունընդի ձևով, իսկ ասունընդի կարևոր ու հիմնական նշանակություններից մեկը նրա արտահայտիչ ու ազդեցիկ լինելն է, այն, որ կարողանում է ազդել ենթագիտակցաբար՝ լցնելով ու հարստացնելով դիմացինի հոգին անբացատրելի զգացումներով, այն, որ կարողանում է ձգել և չվանել: Սպասվելիք ակնկալիքներն իրականացան: Դպրոցականները ամենայն լրջությամբ ու պատասխանատվությամբ էին պատ-

րաստվել մրցույթին և կարողացան գեղեցիկ ու արտահայտիչ ներկայացնել ստեղծագործությունները: Դահլիճում տիրող ոգեղեն մթնոլորտից հուզված էին բոլորը, ներկաների ու մասնակիցների աչքերում զգացվում էր օրվա ,տարվա խորհրդի խոնարհումով ընկալումը, քանզի բոլորը, նշանակություն չունի, թե աշխարհի որ ծագերից են, ունեն պարտքի զգացում մեր անմեղ գոհերի հիշատակի առջև, մեր պատմության ու մշակույթի, մեր նախնիների առջև: Նրանք նույն

են ոգով ու նպատակով: Նրանք իրենց հետ բերել էին ուժ, հաստատականություն, հայերեն բառ ու խոսք, հարգանք ակունքների նկատմամբ: Երկու օր շարունակ ներկաները վայելեցին ութ պետություններից շուրջ իննսուս դպրոցա-

կանների գեղեցիկ կատարումները, երկու օր շարունակ դահլիճը հագեցած էր բացառապես հայ խոսքով ու երգով՝ հայրենասիրական ոգով:

Մրցույթը հագեցած էր Շուշիի «Վարանդա» երիտասարդական, մանկապատանեկան երգչախմբերի (դեկավար՝ Ջաքար Քեշիշյան) և ճանաչված երգիչ Տիգրան Սկրտչյանի կատարումներով:

Երրորդ օրը ամփոփվեցին մրցույթի արդյունքները: «Ավան պլազա» բաժնետերերի նախագահ Ա. Բաղդասարյանը, հովանավոր Հ. Քոհլերը, հյուրանոցի տնօրեն Ս. Գալստյանը ԼՂՀ ԿԳՄՆ պատվոգրեր և արժեքավոր նվերներ հանձ-

նեցին մրցանակային տեղեր զբաղեցրած դպրոցականներին. 1-ին տեղ՝ Սիսիան Ստեփանյան (Իրան), Քնար Հովհաննիսյան (Երևան), Անի Թովմասյան (ԱՄՆ), 2-րդ տեղ՝ Ասարամ Իսրայելյան Ստեփանյան (Իրան), Մինելի Մանուկյան (Իրան), Նարոյ Սաթի Աղամյան (Լիբանան), 3-րդ տեղ՝ Անի Հովսեփյան (Իրան), Սոֆյա Սարգսյան (Գյումրի), Էրիկա Իսայան (Իրան), Օքսաննա Բալայան (Ստեփանյան), Հասմիկ Ջաքարյան Վրաստան, Դավիթ Հարությունյան (Մարտակերտ), Նարոտ

րոտ Կարապետյան (Երևան), Ալիսա Իշխանյան (Լիբանան), Լիդա Սարուխանյան (Ասկերան), Մելանի Աղանյան (Իրան), Աննա Բաբայան (Ստեփանյան), Իննա Ալեքսանյան (Երևան), Արեն Հովհաննիսյան (Քաշաթաղ), Ավարդ Մադոյան (Վրաստան), Լիլիթ Ավանեսյան (Շուշի), Կասիա Հանեսյան (Լիբանան): Մնացած բոլոր մասնակիցներին ակտիվ մասնակցության համար տրվեցին ԿԳՄՆ պատվոգրեր, իսկ Սիսիան Ստեփանյանը (1-ին տեղ, Իրան), Նարոյ Սաթի Աղամյանը (2-րդ տեղ, Լիբանան) և Անի Թովմասյանը (3-րդ տեղ, ԱՄՆ) պարգևատրվեցին ՀՀ սփյուռքի նախարարության պատվոգրերով և թանկարժեք նվերներով, ընդ որում՝ Սիսիան Ստեփանյանը կատարեց ազգանպաստ քայլ՝ իր նվերը փոխանցելով զոհված ազատամարտիկի ընտանիքին:

Մրցույթը եզրափակվեց Գուրգեն Մելիքյանի, Մարինե Մխիթարյանի և Քաջիկ Հարությունյանի կատարումներով: Շուշիի շրջվարչակազմի դեկավարի անունից շնորհակալական խոսք ասաց շրջանի կրթության բաժնի վարիչ Իրինա Սարգսյանը:

Վերջում մրցույթից դուրս հանդես եկած դպրոցականների խորխտ երգերն ու արտասանությունները համակեցին բոլորին և համոզեցին, որ ցավն ու արհավիրքը չեն կարող ծնկի բերել այն ժողովրդին, ով ապրել է ուզում, ով հիշում է և պահանջում:

Ասունընդներն ու հանդիսականները միաձուլվեցին, դարձան մեկ հայ՝ ուժեղ, հզոր, անդրդվելի, անկոտրում և պահանջատեր: Այս մրցույթը հանընդհանուր նվիրումի տուրք էր և խոնարհում, ոգու կանչ: Մենք տկարանալու իրավունք չունենք: Այս միջոցառումը գոյատևման հույս էր ներշնչում, այստեղ հնչում էր ազգապահպանման գաղափարը, այն պատգամ էր, խրատ ու կոչ: Մրցույթում հաղթեց հայի հաղթական ոգին, հատկություն, որ դարեր ի վեր կրել է հայ ժողովուրդը, որն էլ մեր ազգի ամենամեծ հարստությունն է: Եկեք այնպես անենք, որ արժեքների վերագնահատման մեր ժամանակներում ոսկու փայլից չխուճանա այն:

Էմիլիա ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ
ԼՂՀ ԿԳՄՆ նախարարության եւ արտադպրոցական բաժնի գլխավոր մասնագետ

ՕԳՈՍՏՈՍՅԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ 2014-15 ՈՒՍԱՐՈՒՄ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ուսուցիչների օգոստոսյան ամենամյա խորհրդաժողովը ամենալավ հնարավորություն է խոսելու նախորդ ուսումնական տարվա ձեռքբերումների ու բացթողումների մասին և քննարկելու հետագա անելիքները:

2014-2015 ուստարում շրջանում գործել են 16 հանրակրթական դպրոցներ, որից 11-ը միջնակարգ դպրոցներ են, իսկ 5-ը՝ հիմնական: Նշված դպրոցներում ընդգրկված են եղել 674 աշակերտներ (նախորդ տարվա 675-ի փոխարեն), որից 110-ը՝ Քարվաճառի միջնակարգ դպրոցում (նախորդ տարվա 133-ի փոխարեն), իսկ մնացած 564-ը՝ գյուղական համայնքների դպրոցներում (նախորդ տարվա 542-ի փոխարեն): Այդ թվում 1-ին դասարան են հաճախել 77 աշակերտ (նախորդ տարվա 73-ի փոխարեն): Շրջանում գործել է 2 մանկապարտեզ՝ եղեգնուտի և Ակնաբերդի համայնքներում: Նշված մանկապարտեզներ են հաճախել 50 երեխաներ: Քարվաճառի միջնակարգ դպրոցին կից գործել է նախադպրոցական խումբ, որտեղ հաճախել է 5 տարեկան 16 երեխա, իսկ Նոր Կերիմի միջնակարգ դպրոցին կից գործել է նախադպրոցական խումբ՝ 4-5 տարեկան 15 երեխաների ընդգրկմամբ:

Ուստարվա սկզբում ունեցել են 114 դասարան-կոմպլեկտ, որը պահպանվել է նույնությամբ: Տարվելոցին ունեցել են 680 աշակերտ, որից 117-ը՝ Քարվաճառի միջնակարգ դպրոցում, 563-ը՝ մնացած համայնքներում: 2015-16 ուստարում, ըստ նախնական ցանցի, շրջանի դպրոցներ են հաճախելու 734 աշակերտներ, այդ թվում՝ 92 առաջին դասարանցի:

Շրջանի դպրոցներում դասավանդել են 234 ուսուցիչներ, այդ թվում՝ տնօրեններ, փոխտնօրեններ, նրանցից 169-ը ունեն բարձրագույն մանկավարժական, 27-ը՝ բերի բարձրագույն, 30-ը՝ միջնակարգ մասնագիտական կրթություն, իսկ 8-ը ոչ մասնագետներ են, որոնք տարբեր բուհերի ուսանողներ են և շուտով կհամալրեն մասնագետ ուսուցիչների շարքերը: Այդուհանդերձ, շրջանում դեռևս զգացվում է ուսուցիչների կարիք, հատկապես՝ ռուսաց լեզվի, օտար լեզվի, ֆիզիկայի և մաթեմատիկայի:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ևս հնարավորինս հարստացվել է շրջանի հանրակրթական դպրոցների ուսումնամեթոդական բազան, դպրոցները համալրվել են դպրոցական գույքով, համակարգիչներով և տպիչ սարքերով, մասնավորապես՝ Քարվաճառի, Նոր Կերիմի, Նոր Բրաջուրի, Նոր Գետաշենի և Եղեգնուտի միջնակարգ դպրոցներում «Հայաստան համախոսական հիմնադրամ»-ի միջոցներով բացվել են համակարգչային դասասենյակներ: ԿԳ նախարարությունից ստացել է շրջանի դպրոցներ ենթառակց տարբեր դասարանների դասագրքեր, առարկայական պաստառներ, մեթոդական ուղեցույցներ և այլն:

Բոլոր դպրոցներն ապահովվել

են անհրաժեշտ քանակի վառելիքով (մթերվել է 600մ3 վառելիքով): Մի քանի դպրոցներում առկա են եղել համառոտ վառարաններ, որոնք փոխարինվել են նորերով: Ընդ որում, Նոր Կերիմի և Եղեգնուտի միջնակարգ դպրոցների ջեռուցումն իրականացվել է մեր կողմից կաթսայատների միջոցով, իսկ Քարվաճառի միջնակարգ դպրոցի ջեռուցումն իրականացրել է «Սան-Սիթի» ՍՊԸ-ն:

Կատարվել են դպրոցների ընթացիկ վերանորոգման աշխատանքներ՝ եղած հնարավորությունների չափով: Սակայն հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դպրոցական շենքերի մեծ մասը չի համապատասխանում ժամանակակից չափանիշներին և գտնվում է կիսավեր վիճակում, անհրաժեշտ են ավելի մեծ ներդրումներ: Հատկապես շրջանի Ակնաբերդ, Նոր Երբեջ, Չարեքտար, Դաղիվանք, Նոր Բրաջուր համայնքների դպրոցներն ունեն հիմնամորթման խիստ կարիք, Նոր Մանաշի դպրոցական շենքը կարիք ունի դասասենյակների ավելացման, իսկ Նոր Կերիմի և Նոր Գետաշենի համայնքների համար անհրաժեշտ է կառուցել նոր դպրոցական շենք:

Շրջանի բոլոր դպրոցներում ըստ ժամանակացույցի կազմակերպվել և անցկացվել են տարբեր միջոցառումներ՝ նվիրված տոնական, հոբելյանական և հիշատակի օրերին: Մասնավորապես՝

-սեպտեմբերի 1-ին նշվեց Գիտելիքի, գրի ու դրոշմի տոնը, անցկացվեցին արհուրյան դասեր, -սեպտեմբերի 2-ին շրջանի դպրոցներում անցկացվեցին միջոցառումներ՝ նվիրված ԼՂՀ հռչակման 23-րդ տարեդարձին, ծաղկեպսակների դրվեցին Արցախյան գոյամարտում նահատակվածների շիրիմներին:

-հոկտեմբերի 5-ին շրջանի բոլոր դպրոցներում տեղի են ունեցել միջոցառումներ՝ նվիրված Ուսուցչի օրվան: Շրջանից տասը մանկավարժ մասնակցել է Ստեփանակերտում տեղի ունեցած տոնական այդ միջոցառմանը: Նրանցից Քարվաճառի Վ. Սարոյանի անվան միջնակարգ դպրոցի դասվար Աննա Աբրահամյանը, որը մասնակցել էր «Տարվա լավագույն ուսուցիչ, տարվա լավագույն մանկավարժական փորձ» մրցույթի հանրապետական փուլին, արժանացավ «Տարվա լավագույն ուսուցիչ» կոչմանը «Սիրտս նվիրում եմ երեխաներին» անվանակարգում:

Դեկտեմբերի 10-ին մեծ շուքով նշվել է ԼՂՀ Սահմանադրության ընդունման օրը և ԼՂՀ անկախության հանրաքվեի 23-րդ տարեդարձը:

Ապրիլի 24-ի Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի առթիվ շրջանի դպրոցներում կազմակերպվել են միջոցառումներ և լույս են ընծայվել պատի թերթեր:

Մայիսի 9-ին շրջանի բոլոր դպրոցներում տեղի են ունեցել եռատոնի օրվան նվիրված բազմաբնույթ միջոցառումներ և այլն:

Կազմակերպվել և հոկտեմբերի 15-ին անց ենթ կացրել ինտելեկտուալ խաղ-մրցույթ շրջանի Քարվաճառ, Նոր Կերիմի, Նոր Բրաջուր, Նոր Երբեջ, Ակնաբերդ և Եղեգնուտ համայնքների դպրոցների միջև: Մրցույթի արդյունքներով հաղթող է ճանաչվել Նոր Երբեջի միջնակարգ դպրոցի թիմը: Շրջվարչակազմի մշակույթի և երիտասարդության հարցերի բաժնի հետ համատեղ ինտելեկտուալ խաղ-մրցույթ ենթ կացվելու է նաև ապրիլի 17-ին՝ նվիրված Արցախյան ազատամարտի հերոս

Շահեն Մեղոյանի հիշատակին, որին մասնակցել են շրջանի Նոր Կերիմի և Նոր Գետաշենի, Նոր Մանաշի և Չարեքտարի թիմերը: Հաղթող է ճանաչվել Նոր Մանաշի հիմնական դպրոցի թիմը:

Հոկտեմբերի 17-ին շրջանի դպրոցների 11-14-տ. և 15-17-տ. աշակերտ միջև անցկացրել ենք սամուցի մանկապատանեկան մրցույթ-փառատոնի շրջանային փուլը՝ նվիրված հայ մեծանուն գրողներ Հովհաննես Թումանյանին և Ավետիք Իսահակյանին: Հաղթող ճանաչված չորս աշակերտներ նոյեմբերի 25-ին մասնակցել են մրցույթի համապետական փուլին: Նրանցից Քարվաճառի միջնակարգ դպրոցի 9-րդ դասարանի աշակերտուհի Մարիամ Տոնյանը զբաղեցրել է երրորդ մրցանակային տեղը:

9-12-րդ դասարանների աշակերտների միջև անց է կացվել շարադրությունների ամենամյա մրցույթ՝ ներդրողական և շրջանային փուլերով: Համեմատաբար լավագույն աշխատանքները ներկայացվել են մրցույթի հանրապետական փուլին:

Աշակերտների գիտելիքների մակարդակն ստուգելու նպատակով՝ Գճահատման և թեստավորման կենտրոնի հրահանգով և ուղարկված քննական առաջադրանքներով շրջանի բոլոր ուսումնական հաստատություններում անց են կացվել տարբեր դասարանների սովորողների արտաքին ընթացիկ գնահատումներ, արդյունքները քննարկվել են կրթության բաժնում, տրվել են համապատասխան հանձնարարականներ: Չնայած արդյունքները գոհացուցիչ չեն եղել, սակայն նկատվում է, որ ավելի օբյեկտիվ և հետևողական մոտեցում է ցուցաբերվում:

2015թ. հունվարի 20-31-ը շրջանի հանրակրթական դպրոցներում անցկացվեց դպրոցականների առարկայական օլիմպիադայի ներդրողական փուլը, որի արդյունքներով փետրվարի 11-14-ն անցկացված շրջանային փուլին մասնակցեցին շրջանի 15 դպրոցների (նախորդ տարվա 13-ի փոխարեն) 72 աշակերտներ (նախորդ տարվա 70-ի դիմաց): Նրանցից 17-ը (նախորդ տարվա 14-ի փոխարեն) իրավունք ստացան մասնակցելու օլիմպիադայի համապետական փուլին: Նշված 17 աշակերտներից 3-ը արժանացել են ԿԳ Գճահատման կենտրոնի (2-ը՝ ՆԶՊ առարկայից-Չարեքտարի մ/դ, 1-ը՝ ռուսաց լեզվից-Ակնաբերդի մ/դ): Սակայն սա մեզ չի գոհացրում, քանի որ մեր շրջանի դպրոցականները վերջին երկու տարում օլիմպիադայում մրցանակային տեղ էին զբաղեցրել, և պետք է ձգտեցնեք անել էլ ավելին՝ ուսումնական գործընթացն ավելի բարձր մակարդակի հասցնելու համար:

Ուսումնական գործընթացի արդյունավետության բարձրացման, ուսուցման ժամանակակից մեթոդներին ծանոթացնելու և ուսուցիչների կրթական մակարդակը կատարելագործելու նպատակով՝ ԿԳ-ի կողմից պարբերաբար կազմակերպվում են ուսուցիչների վերապատրաստման դասընթացներ, սեմինար-պարապմունքներ և այլն, որոնց մասնակցում են նաև մեր շրջանի մանկավարժները: Այս տարվա մարտի 14-23-ը 29 ուսուցիչներ մասնակցել են Ստեփանակերտում կազմակերպված վերապատրաստման դասընթացին՝ տարբեր առարկաների գծով: 2012թ. մեր շրջանից վերապատրաստվել և ատեստավորվել էին 38 ուսուցիչներ, 2013թ.՝ 33, 2014ին՝ 36 ուսուցիչներ:

Հոկտեմբերի 15-17-ը ԿԳ կրթության պետական տեսչության կողմից համակողմանի ստուգման են ենթարկվել Նոր Կերիմի և Չարեքտարի հիմնական դպրոցները: Նշված դպրոցներում ուսումնադաստիարակչական աշխատանքների որակաճը գնահատվել է բավարար:

Կրթության բաժնի կողմից ևս դպրոցներում կատարվել են ընթացիկ ստուգումներ և շրջայցեր, որոնց ընթացքում ի հայտ եկած թերությունների ու բացթողումների վերաբերյալ արվել են դիտողություններ, տրվել են ցուցումներ՝ դրանք վերացնելու համար, ցուցաբերվել է մեթոդական օգնություն: Ստուգումները ցույց են տվել, որ այն դպրոցներում, որտեղ սահմանված կարգով տնօրինության կողմից կատարվել են դասալուսման անհամեմատ բարձր է: Ուստի պետք է ուժեղացվել վերահսկողությունը, կազմակերպել սկսնակ ուսուցիչների ստաժավորումը և հատկապես մեծ ուշադրություն դարձնել կարգապահական հարցերին: Այս առումով նշենք, որ դասալուսման մատչանքների ստուգումը ցույց տվեց, որ այս տարի, նախորդ տարվա հետ համեմատած, բավականին առաջընթաց կա և որակական, և քանակական առումներով: Ուստի պետք է էլ ավելի մեծ ուշադրություն էլ հետևողականությունը դրսևորել՝ ներդրողական վերահսկողության մակարդակն ամուր հիմքերի վրա դնելու համար:

Ուսման որակի բարձրացման են միտված նաև այն բազմաբնույթ միջոցառումները, փոխադարձ դասալուսմանը, մրցույթներն ու բաց դասերը, որոնք կազմակերպվում և անցկացվում են մեր դպրոցներում: Սակայն, հաշվի առնելով ներկայումս կրթության ոլորտում տեղի ունեցող արագ զարգացումները, կատարածով չպետք է բավարարվենք, այլ պետք է կարողանանք քայլել ժամանակին համահունչ:

Գճահատման և թեստավորման կենտրոնից ստացել և շրջանի դպրոցներին ենթ տրամադրել 9-րդ և 12-րդ դասարանների քննությունների անցկացման համար անհրաժեշտ արձանագրությունների և այլ բազմակարգ: Դպրոցների և կրթության բաժնի կողմից կատարվել են նախապատրաստական բոլոր աշխատանքներ՝ կապված քննական կենտրոնների ձևավորման, քննության ընթացքի կազմակերպիչների նշանակման և այլնի հետ: Քննությունների առաջին փուլում անց է կացվել հունիսի 1-ից մինչև հունիսի 22-ը: Լրացուցիչ քննություններն անց են կացվել հուլիսի 2-8-ն ընկած ժամանակահատվածում՝ ըստ սահմանված ժամանակացույցի:

Շրջանում ունենք 9-րդ դասարանն ավարտած 43, իսկ 12-րդ դասարանն ավարտած՝ 36 աշակերտներ, որոնք քննություններ են հանձնել «Հայոց լեզու և գրականություն», «Մաթեմատիկա», «Բնագիտություն», «Հայոց պատմություն», «Օտար լեզու» և «Ֆիզիկոլոգիա» առարկաներից: Ընդ որում՝ 9-րդ դասարանի «Հայոց լեզու և գրականություն», «Մաթեմատիկա» առարկաների քննությունները նրանք հանձնել են նախապես ձևավորված քննական կենտրոններում՝

1. Քարվաճառի, որի մեջ ընդգրկված են եղել Քարվաճառի, Նոր Կերիմի, Նոր Բրաջուրի միջնակարգ, Նոր Մանաշի և Ծարի հիմնական դպրոցները,
2. Ակնաբերդի՝ Ակնաբերդի միջնակարգ դպրոցը,

3. Եղեգնուտի, որի մեջ ընդգրկված են եղել Դաղիվանքի, Չարեքտարի, Նոր Դարաշենի, Նոր Երբեջի, Չուրու միջնակարգ և Քնարավանի հիմնական դպրոցները:

9-րդ դասարանի մնացած քննությունները և 12-րդ դասարանի բոլոր քննություններն աշակերտները հանձնել են իրենց դպրոցներում, որոնց տրամադրվել են ԳԳԿ-ից ստացած անհրաժեշտ արձանագրությունների և այլ բազմակարգ: 12-րդ դասարանի 8 շրջանավարտներ մասնակցել են միասնական քննություններին: Նրանցից 5-ը հաջողությամբ հանձնել է և ընդունվել տարբեր բուհեր, մի քանիսն էլ հավակնել են կրթությունը շարունակել հետևյալ ուսուցմամբ:

Քննություններին մասնակցած շրջանի հանրակրթական դպրոցների 12-րդ դասարանի «անբավարար» գնահատված 2 աշակերտներ հանձնել են իրենց վերաքննությունները, իսկ 9-րդ դասարանի «անբավարար» գնահատված 6 աշակերտներ վերաքննություններ կհանձնեն օգոստոսի 20-30-ը:

Անդրադառնալով 2014-2015 ուստարում աշակերտների ցուցաբերած առաջադիմությանը՝ նշենք, որ տարեվերջյան հաշվետվությանը շրջանում ունենք 680 աշակերտներ, որից 73-ը՝ 1-ին դասարանն ավարտածներ, մնացած 607-ից ունենք 73 գերազանց սովորող աշակերտ (նախորդ տարվա 70-ի դիմաց), 2 չգնահատված աշակերտ, ունենք նաև «անբավարար» գնահատված 10 աշակերտ, 154-ը՝ լավ, իսկ 368-ը միջակ կարողությունների տեղի են: Ընդհանուր առմամբ ուսման առաջադիմությունն ամբողջ շրջանում կազմում է 98 տոկոս, որակը՝ 38, գերազանցիկներ՝ 12:

Սակայն ստուգումներից պարզ է դառնում, որ այս գնահատականները ոչ միշտ են արտացոլում իրական պատկերը, և այս առումով բոլորս պետք է օբյեկտիվության ձգտենք՝ խուսափելով աշակերտներին անհամեմատ բարձր գնահատականներ բաշխելուց:

Ուսման որակի բարձրացման համար դպրոցներում պետք է էլ ավելի ուժեղացվել ներդրողական վերահսկողությունը, պետք է ամենօրյա համակարգված աշխատանք տանել, հատկապես ամրացնել դպրոց-ընտանիք կապը, առավել մեծ ուշադրություն դարձնել սոցիալապես անապահով ընտանիքների երեխաներին, քանզի մեծ թվով բացակայություններ և ոչ բավարար գիտելիքներ ունեն հիմնականում նշված երեխաները: Անհրաժեշտության դեպքում բացատրական աշխատանքներ տանել նաև այնպիսի ծնողների շրջանում, որոնք հետևողական չեն իրենց երեխաների ուսման հարցում:

Վերջում ուզում են շնորհավորել բոլորիս նոր ուսումնական տարվա կապակցությամբ, ցանկանալ առողջություն, խաղաղություն, հաջողություններ կյանքում և աշխատանքում, նորանոր բարձունքների հաղթահարում և բեղմնավոր աշխատանք՝ ի շահ մեր պետության հզորացման ու բարգավաճման, հանուն որի պետք է բոլորս ջանք ու եռանդ չխնայենք մեր առջև դրված խնդիրները պատվով կատարելու, ուսման որակն էլ ավելի բարձրացնելու և մանկավարժի բարի անունն ու հանրավեր պարի պահելու համար:

Խ. ՎԱՐՂԱՆՅԱՆ
ԼՂՀ Շահումյանի շրջանի վարչակազմի աշխատակազմի կրթության բաժնի վարիչ

ՕԳՈՍՏՈՍՅԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

ՇՈՒՆԻ ՇՐՋԱՆԻ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ 2014-2015 ՈՒՍԱՐՎԱ ԿԱՏԱՐԱԾ ԱՆԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Այսօր մարդկությանը հուզող հարցը համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամը հաղթահարելն ու զարգացում ապահովելն է: Եվ այդ հարցի լուծման հիմնական ուղին կրթության և գիտության զարգացումն է, հատկապես՝ հանրակրթության: Դրանք են՝ ֆիզիկա, քիմիա, կենսաբանություն, պատմություն, աշխարհագրություն:

Շրջանում ամեն տարի հանդիսավոր նշվում է Ուսուցչի օրը: Անցած տարի էլ շրջվարչակազմի ղեկավարի գլխավորությամբ կազմակերպվել և հանդիսավոր նշվել է այդ տոնը:

Չորս կրթությանը քննարկելու համար միջնակարգ դպրոցներում շրջանում գործել են 1 ավագ, 4 միջնակարգ և 3 հիմնական դպրոցներ, որտեղ ընդգրկված են եղել 705 աշակերտ՝ 57 դասարան-կույսերով:

Շրջանի ութ դպրոցներում դասավանդել են 135 ուսուցիչներ, որից 120-ը՝ բարձրագույն, 15-ը՝ միջնակարգ-մասնագիտական կրթությամբ: Շուշիում գործում են նաև Դանիել Ղազարյանի անվան մասնագիտացված երաժշտական դպրոցը՝ 11 դասարանով, 130 աշակերտների ընդգրկմամբ, և մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոնը՝ 15 անուն 23 խումբ-խմբակներով, 230 աշակերտների ընդգրկմամբ: Շրջանում գործող 3 մանկապարտեզներից 1-ը՝ Քարին սակ գյուղում (գործում է պետական կարգավիճակով, 28 երեխաներով), 2-ը՝ Շուշիում՝ Ավետարանչական կազմակերպության հովանավորությամբ՝ 70 երեխաների ընդգրկմամբ, 3ՕՄԻ հովանավորությամբ՝ 58 երեխաների ընդգրկմամբ: Խ.Աբովյանի անվան հիմնական և Դ. Ղազարյանի անվան դպրոցներում գործել են նախապատրաստական խմբեր՝ համապատասխանաբար՝ 30 և 23 երեխաների ընդգրկմամբ:

2014-15 ուստարին տարեվերջի աշակերտների շարքի հաշվետվությունների համաձայն՝ 20 աշակերտ մնացել է վերաքննության, 11-ը մնացել է դասընթացը կրկնելու նույն դասարանում: Նախորդ տարին վերաքննության էին մնացել 20 աշակերտ, նույն դասարանում՝ 2 աշակերտ: Ինչպես տեսնում ենք, ավելացել է նույն դասարանում մնացած աշակերտների թիվը, որն ավելի ռեալ գնահատման արդյունք է: Ընդունվել են դպրոցներ 17 աշակերտներ, դուրս են եկել 24-ը: Դուրս եկողների հիմնական պատճառը շրջանից դուրս այլ բնակության վայր տեղափոխվելն է:

2014 -2015 ուստարին սկսվեց՝ հենվելով նախորդ ուսումնական տարվա հաջողությունների վրա և հաշվի առնելով բացթողումներն ու թերությունները: Սեպտեմբերին բոլոր դպրոցներում կատարվել են դասարանների կոնպլեկտավորման և ճորտ ուսումնական տարվա անելիքների պլանավորման աշխատանքներ:

Գյուղական բնակավայրերի դպրոցները բարձրագույն կրթությամբ մասնագետներով համալրելու նպատակով հայտարարվել և անց են կացվել մրցույթներ: Քարին տակի միջնակարգ դպրոցում անց են կացվել մրցույթներ ռուսաց լեզու և աշխարհագրություն առարկաներից, Լիսագո-

րի միջնակարգ դպրոցում՝ անգլերենից: Մրցույթներում հաղթող ճանաչվածները ընդունվել են աշխատանքի: Ներկա դրությամբ էլի հայտարարված են մրցույթներ՝ գյուղական դպրոցների ուսուցիչների փոփոխության համար: Գործող են՝ ֆիզիկա, քիմիա, կենսաբանություն, պատմություն, աշխարհագրություն:

Շրջանում ամեն տարի հանդիսավոր նշվում է Ուսուցչի օրը: Անցած տարի էլ շրջվարչակազմի ղեկավարի գլխավորությամբ կազմակերպվել և հանդիսավոր նշվել է այդ տոնը:

Չորս կրթությանը քննարկելու համար միջնակարգ դպրոցներում շրջանում գործել են 1 ավագ, 4 միջնակարգ և 3 հիմնական դպրոցներ, որտեղ ընդգրկված են եղել 705 աշակերտ՝ 57 դասարան-կույսերով: Շրջանում գործում են նաև Դանիել Ղազարյանի անվան մասնագիտացված երաժշտական դպրոցը՝ 11 դասարանով, 130 աշակերտների ընդգրկմամբ, և մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոնը՝ 15 անուն 23 խումբ-խմբակներով, 230 աշակերտների ընդգրկմամբ: Շրջանում գործող 3 մանկապարտեզներից 1-ը՝ Քարին սակ գյուղում (գործում է պետական կարգավիճակով, 28 երեխաներով), 2-ը՝ Շուշիում՝ Ավետարանչական կազմակերպության հովանավորությամբ՝ 70 երեխաների ընդգրկմամբ, 3ՕՄԻ հովանավորությամբ՝ 58 երեխաների ընդգրկմամբ: Խ.Աբովյանի անվան հիմնական և Դ. Ղազարյանի անվան դպրոցներում գործել են նախապատրաստական խմբեր՝ համապատասխանաբար՝ 30 և 23 երեխաների ընդգրկմամբ:

Տարեվերջին մեկից վեց տարեկան երեխաների և 1-6-րդ դասարանների աշակերտների համար Ամանորի նվերներ են ստացվել 49 նախարարությունից և բաժանվել: 7-12-րդ դասարանների աշակերտներին նվերներ են բաժանվել շրջվարչակազմի ղեկավարի կողմից: Բոլոր դպրոցներում կազմակերպվել և անց են կացվել Ամանորի միջոցառումներ: Շրջվարչակազմի ղեկավարի կողմից Ամանորի տոնահանդես է կազմակերպվել Շուշիի 1-6 տարեկան երեխաների համար, որտեղ էլ բաժանվել են 49և նվերները:

2015թ. հունվարից դպրոցները գործում են ՊՈՒԿ-ի կարգավիճակով: Շրջանի համարյա բոլոր դպրոցներում գործում են համակարգչային կաբինետներ: Բացի Քիրսավանի հիմնական դպրոցից՝ բոլոր դպրոցները միացված են «dasaran.am» ցանցին: Մուրացանի անվան ավագ դպրոցից բացի՝ մնացած դպրոցները միացել են ծրագրին հունվարից հետո, և պետք է նշել, որ այդ գործում կան դեռևս թերացումներ, որոնք անհրաժեշտ է վերացնել նոր ուսումնականում: Տարվա ընթացքում բոլորիս հուզող հիմնական հարցերից մեկը եղել է ուսման որակի բարձրացումը: 2014-15 ուստարին դպրոցները եզրակացրել են 96,7% առաջադիմությամբ, 36,2 % որակով (նախորդ տարվա 99,6 և 32,2%-ի դիմաց): Իհարկե, ուսման որակի բարձրացման հարցը միշտ էլ կարևորագույն խնդիրներից մեկն է եղել: Այսօր, ինչպես նախկինում, շրջանի դպրոցներում «սոցիալական հարցեր» չեն լուծվում: աշխատանքի են ընդունվում և հնարավորինս առավել ժամաքանակով ապահովվում են իրենց մասնագիտությանը տիրապետող ուսուցիչներ, որը պիտի տա իր դրական արդյունքները: Միայն իր առարկային տիրապետող, նոր մեթոդներով զինված և իր աշխատանքին մոտիվացված ուսուցիչը կարող է իր աշակերտի մեջ սեր առաջացնել դեպի ուսումը և դեպի իր առարկան: Յուրաքանչյուր ուսուցիչ պետք է իր առջև

նպատակ դնի դասավանդել այնպես, որ իր աշակերտը գերազանցի իրեն: Միայն այդ դեպքում ուսուցիչը կլինի իր բարձրության վրա: Գաղտնիք չէ, որ այսօրվա աշակերտը ավելի շատ է տեղեկացված, և նրա պահանջների շրջանակը ավելի լայն է: Ուրեմն, ուսուցչի առջև այսօր ավելի բարդ խնդիր է դրված, քան երբևէ: Անհրաժեշտ է խստացնել պահանջկոտությունը և ավելի բարեխղճորեն վերաբերվել վստահված աշխատանքին: միայն այդ դեպքում կունենանք ցանկալի արդյունքներ:

Բաժնի կողմից վերահսկվում են դպրոցներում իրականացվող աշխատանքները: Քանի որ մեծ չէ շրջանի դպրոցների թիվը, տարվա ընթացքում բաժնի աշխատողները 3-4 անգամ այցելություններ են կատարել գյուղական վայրերի դպրոցներ՝ տեղերում քննարկելու տարբեր հարցեր:

Շրջանի բոլոր դպրոցներում գործել են առարկայական մեթոդավորումներ, որոնք աջակցել են դասաբաշխմանը և ուսումնադաստիարակական աշխատանքների բարելավմանը: Մեթոդիավորումների կողմից կազմակերպվել են բաց դասեր, դասմիջոցառումներ, մանկավարժական ընթերցումներ, լույս ընծայվել պատի թերթեր: Քարինտակի միջնակարգ և Յինչենի հիմնական դպրոցներում անց են կացվել մեթոդիավորման փնջային նիստեր, որտեղ կազմակերպվել են բաց դասեր, լսվել գեկուցումներ: Մանկավարժական ինքնակրթության և լավագույն փորձի փոխանակման նպատակով կազմակերպվել են մանկավարժական ընթերցումներ և մանկավարժական գեկուցումներ:

49 նախարարության կողմից ստուգվել է դպրոցների տնօրենների և փոխտնօրենների կողմից կատարված դասավորումների քանակն ու որակը: Դասավորումները հիմնականում համապատասխանում են պահանջվող քանակին և որակին: Բոլոր տնօրեններին դասավորումները գնահատվել են «լավ»: Իհարկե, դա չի նշանակում, որ տնօրենները անելիքներ չունեն, կամ բոլոր լսված դասաժամերը եղել են համապատասխան մակարդակի վրա: Տարվա ընթացքում ապահովվել է շրջանի ուսուցիչների մասնակցությունը նախարարության կողմից կազմակերպված վերապատրաստման դասընթացներին:

Ժամանակին ճշտվել և ԳՕԿ են ներկայացվել միասնական, պետական ավարտական և ավարտական քննություններին մասնակցող աշակերտների ցուցակները:

ԳՕԿ-ի կողմից շրջանի դպրոցների տարբեր դասարաններում անց է կացվել արտաքին ընթացիկ գնահատում տարբեր առարկաներից: Նույնպես անց է կացվել արտաքին ընթացիկ գնահատման ընդգրկվել է 251 աշակերտ, ապրիլին՝ 179:

Բոլոր դպրոցներում տնօրինության կողմից նույնպես տրվել են ստուգողական աշխատանքներ, որոնց արդյունքները վերլուծվել են, տրվել գնահատականներ, ստուգվել առանձին առարկաների որակն ընթացքում:

Տարվա ընթացքում 49 նախարարության պետական տեսչության կողմից համակողմանի ստուգումներ են անցկացվել Մուրացանի անվան ավագ և Խ.Աբովյանի անվան հիմնական դպրոցներում: Ստուգումների արդյունքում դպրոցների աշխատանքները գնահատվել են բավարար: Գործարարի կազմակերպվել է առարկայական օլիմպիադայի դպրոցական փուլը, փետրվարին՝ շրջանային փուլը, որին մասնակցել է 103 աշակերտ: Շրջանի գյուղական վայրերի դպրոցների աշակերտները նույնպես ակտիվորեն մասնակցել են օլիմպիադայի շրջանային փուլին, ինչը չի կարելի ասել հանրապետական փուլի մասին: Գաղտնի ճանաչված 15 աշակերտ մասնակցել է օլիմպիադայի հանրապետական փուլին, որտեղ

Մուրացանի անվան ավագ դպրոցի մեկ աշակերտ և Դ. Ղազարյանի անվան միջնակարգ դպրոցի երկու աշակերտ պարգևատրվել են ակտիվ մասնակցության համար: Դ. Ղազարյանի անվան միջնակարգ դպրոցի մեկ աշակերտ հայոց պատմությունից մասնակցել է նաև ԳՅ-ում անցկացված օլիմպիադային:

Շրջանում կազմակերպվել և անց է կացվել «Կենցաղ» միջազգային մաթեմատիկական խաղ-մրցույթ, որտեղ Խ.Աբովյանի անվան հիմնական դպրոցի 4-րդ դասարանի աշակերտուհի Նարինե Առստամյանը արժանացել է հատուկ մրցանակի:

Շրջանի դպրոցների աշակերտները ակտիվ մասնակցություն են ունեցել ստեղծագործական շարադրությունների և ասմունքի տարբեր մրցույթների հանրապետական փուլերին: Ռուսերենից կազմակերպված ասմունքի մրցույթում Մուրացանի անվան ավագ դպրոցի խումբը գրավել է 3-րդ տեղը: «Հայ ասպետ» ինտելեկտուալ և գեղարվեստական մրցույթի հանրապետական փուլում Մուրացանի անվան ավագ դպրոցի թիմը պարգևատրվել է պատվոգրով՝ ակտիվ մասնակցության և «Լավագույն պարող» անվանակարգում հաղթող ճանաչվելու համար, իսկ նույն մրցույթում Լիլիթ Ավանեսյանը հաղթող է ճանաչվել «Լավագույն ասմունքող» անվանակարգում՝ պարգևատրվելով «Մայրական երախտագիտություն» մեդալով: Ազգագրական պարի մրցույթ-փառատոնին նույն դպրոցի խումբը գրավել է 2-րդ պատվավոր տեղը: Մուրացանի անվան ավագ դպրոցի 11-րդ դասարանի աշակերտուհի Լիլիթ Ավանեսյանը խրախուսվել է ԳՅ վարչապետ Գովին Աբրահամյանի շնորհակալագրով՝ Ամունքի մանկապատանեկան 7-րդ մրցույթ-փառատոնին «Գրան պրի» մրցանակին արժանանալու համար: Դ. Ղազարյանի անվան դպրոցի կլարնետի 6-րդ դասարանի աշակերտ Սարգիս Սարգսյանը մասնակցել է Արցախի ժողգործիքների պատանի կատարողների մրցույթին և շվի կատարման համար արժանացել է 2-րդ մրցանակի: Նույն դպրոցի երաժշտական բաժնի կույսը դասարանի աշակերտների ուժերով հանրապետությունում առաջին անգամ ներկայացվել է մանկական օպերա, որը ցուցադրվել է նաև Գաղտնիք շրջկենտրոնում և արժանացել հանդիսատեսի գոհունակությանն ու գովասանքին: Ամունքի համահայկական 4-րդ փառատոնին շրջանից մասնակցած չորս աշակերտներից երեքը (Խ.Աբովյանի անվան հ/դ) պարգևատրվել են ակտիվ մասնակցության համար, մեկը (Մուրացանի անվան ա/դ) 3-րդ տեղ գրավելու համար:

Բարձր մակարդակի վրա է գտնվում արտադասարանական աշխատանքների կազմակերպման դրվածքը շրջանի բոլոր դպրոցներում և մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոնում: Բոլոր դպրոցներում գործում է «Ձարթոն» մանկապատանեկան կազմակերպությունը: Բոլոր դպրոցներն աշխատանքները սկսում են առավոտյան մարմնամարզությամբ, իսկ երկուշաբթի օրը՝ ԼԴԳ, որոշ դպրոցներում նաև ԳՅ հիմնների հնչեցմամբ:

Կազմակերպվել են միջոցառումներ՝ նվիրված Արցախյան շարժման հերոսների հիշատակին, տոն և հիշատակի օրերին: Բազմաբնույթ միջոցառումներ են կազմակերպվել՝ նվիրված Հայոց ցեղասպանության 100-ամյա տարելիցին: Շրջանի աշակերտները մասնակցել են «Հիշում են և պահանջում» խորագրով քաղաքային երթին: Դպրոցների աշակերտները և ՄՊԱ սանձերը ակտիվ մասնակցում են շրջանային և հանրապետական միջոցառումներին: Մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոնի սանձերը իրենց աշխատանքներով ակտիվ մասնակցություն են ունենում հանրապետական ցուցահանդեսներին և փա-

ռատներին: Կենտրոնի թատերական խումբը «Արցախի բառ ու բան»-ով մասնակցել է «Ժենցալով հացի» փառատոնին և «Խնեցու տոնին», որի համար շրջվարչակազմի ղեկավարի կարգադրությամբ արժանացել է դասական պարզի: Կենտրոնի տարվա հատկանշական ձեռքբերումն այն է, որ ԼԴԳ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարության կողմից անցկացվող «Համայնքները մշակութային խաչմերուկում» մրցույթ-փառատոնին այս տարի մասնակցել է 4 անվանակարգով և նվաճել առաջին հորիզոնականը՝ «Լավագույն խմբային պար» և «Արցախի բառ ու բան» անվանակարգերում: Մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոնի աշխատանքային կոլեկտիվը գործունեությունն ուղղված է երեխաների մեջ մանկուց ձևավորելու ազգային և գեղագիտական ծաշակ, ինչպես նաև՝ սեր դեպի արվեստն ու արիեստը: 2014թ. դեկտեմբերին 49 նախարարության կողմից համակողմանի ստուգումներ են անցկացվել կենտրոնում, որի արդյունքում աշխատանքները գնահատվել են բավարար:

Դպրոցներում մշտապես ուշադրության կենտրոնում է գտնվում ռազմախայրեմասիրական և ֆիզիկական դաստիարակությունը: Ըստ նախորդ հաստատված կարգացուցակների՝ դպրոցների աշակերտները հանդիպումներ են ունեցել իրենց կցված գործնականի հետ, ծանոթացել զինվորական կյանքին ու կենցաղին: Շրջանի զինվորները պարտադիր մասնակցություն են ունեցել 4ԳՆ-ի կողմից կազմակերպված վերապատրաստման դասընթացներին: ԳՅ տնօրենները Մուրացանի անվան ավագ դպրոցի թիմը մասնակցել է հրաձգության հանրապետական փուլին և գրավել 2-րդ տեղը: Ապրիլ ամսին անց է կացվել «Լրծովիկ» ռազմաֆուտբոլային խաղերի շրջանային փուլը, որտեղ հաղթող ճանաչված Քարինտակի միջնակարգ դպրոցի թիմը մասնակցել է հանրապետական փուլին և գրավել 4-րդ տեղը, սակայն «Հրաձգություն» մրցաձևում թիմը գրավել է 1-ին տեղը: Անհատական մրցանակներ է ստացել թիմի անդամների մեծ մասը: Լավագույն ջոկի հրամանատար է ճանաչվել Ախարոն Առստամյանը, լավագույն հրաձիգ՝ Շուշան Բաղդյանը, լավագույն ինքնաձիգ՝ քանդող և հավաքող՝ Հակոբ Հակոբյանը:

Շրջանի մարզական թիմերը նույնպես իրենց մասնակցությունն են ունեցել հանրապետական բոլոր մրցումներին: Վոլեյբոլի պատանիների թիմը հանրապետական առաջնությունում գրավել է 2-րդ տեղը, բասկետբոլի թիմը՝ 1-ին: Թեթև աթլետիկայի անհատական մրցումներում՝ մեկ 1-ին և մեկ 2-րդ տեղ: Շախմատի օլիմպիադայում նաև Խ.Աբովյանի անվան հիմնական դպրոցի թիմը գրավել է 2-րդ տեղը, իսկ երեք աշակերտ շրջանից մասնակցել է ԳՅ շախմատի առաջնության կիսաեզրակային փուլին:

Մայիսի 24-ին բոլոր դպրոցներում հանդիսավոր անց է կացվել Վերջին զանգի արարողությունը: Շրջանավարտների արժեքավոր նվերներով շնորհակալվել է «Ավան պալատ» հյուրանոցի տնօրինությունը, իսկ շրջվարչակազմի ղեկավարի կողմից շրջանավարտների համար կազմակերպվել է ուրախ երեկո:

Հունիս ամսում դպրոցներում 4-րդ, 9-րդ և 12-րդ դասարանների աշակերտները քննություններ են հանձնել 4-րդում՝ երկու, 9-րդ և 12-րդում՝ վեց առարկաներից: Բացի 9-րդ դասարանի «Հայոց լեզու և հայ գրականություն», «Մաթեմատիկա» առարկաներից, որոնք քննությունները կազմակերպվել են կենտրոնացված՝ Խ.Աբովյանի անվան հիմնական դպրոցի բնական կենտրոնում, մնացած բոլոր քննություններն անց են կացվել և ստուգվել դպրոցներում: Ավարտական քննություններ է հանձնել 56 աշակերտ, որից 12-ը՝ մաթեմատիկայից, 5-ը՝

ՕԳՈՍՏՈՍՅԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՎ

2015-2016 ՈՒՍԱՐՈՒՄ ՈՒՍԱՆ ՈՐԱԿԻ ԵՎ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՉՐԱՅՄԱՆ ՀԻՄՆԱՆԻՐՆԵՐԸ

չափորոշիչներում ամրագրված կարողություններն ու հնտությունները:

Շրջանի թերհամալրվող ուսումնական հաստատություններում ի վիճակի չեն կատարել իրենց պարտականությունները լիարժեք և որակով:

Գյուղերում թեր համալրված դպրոցը տարածված երևույթ է: Բազմաձևակազմ դասարաններ չունենք Հաղարթի, Մեծ Թաղերի, Ազդիսի, Տունու, Տողի, Դրախտիկի միջնակարգ դպրոցներում, մնացած բոլոր միջնակարգ և հիմնական դպրոցներում առկա են բազմաձևակազմ դասարաններ: Թվում է՝ գյուղական դպրոցի մեկ սովորողի վրա ծախսվող մեծ գումարները պետք է փոխհատուցվեն կրթության որակով: Սակայն ճիշտ հակառակն է. հիմնական պատճառը որակավորված մանկավարժների պակասն է, ուսուցիչներն ստիպված են դասավանդել նաև ոչ մասնագիտական առարկաներ, համարել տարբեր դասարաններ: Միավորված դասարաններում դասավանդման մեթոդիկաների բացակայությունը կամ եղածների ոչ նպատակային կիրառումը հանգեցնում է նրան, որ միավորված դասարաններում ուսուցիչներն աշխատում են ավանդական մեթոդներով:

Ավանդական մանկավարժության նպատակը գիտելիքների հաղորդումը, կարողությունների և հնտությունների ձևավորումն է, իսկ նորարարական մանկավարժության նպատակը՝ սովորողների ներքին հնարավորությունների բացահայտումն ու զարգացումը:

Ինչպես ամեն ուսումնական տարի, այս տարի ևս շրջանի դպրոցները մասնակցել են դպրոցականների առարկայական օլիմպիադային: Բարձր միավոր վաստակած 32 աշակերտներ մասնակցել են հանրապետական փուլին:

Ուրախությամբ նշեն, որ երկար դադարից հետո մենք այս տարի ունենք շոշափելի հաջողություններ: Շրջանն ունի 5 մրցանակային տեղ, որից երկուսը՝ 1-ին պատվավոր տեղ (հայ գրականություն, օտար լեզու): Ունենք մեկ 2-րդ տեղ և երկու 3-րդ տեղ: ԼՂ-ում 3-րդ մրցանակային տեղ գրաված մեր աշակերտը մասնակցել է ՀՀ եզրափակիչ փուլին և գրավել 1-ին մրցանակային տեղ: Մրցանակային տեղեր գրաված բոլոր աշակերտները մասնակցել են երևանում տեղի ունեցած համահայկական օլիմպիադային:

Բացի վերոհիշյալից, ակտիվ մասնակցության համար ԼՂՀ ԿԳՆ գովասանազորի է արժանացել 6 աշակերտ:

Դրվատանքի խոսք կարելի է ասել Հաղարթի միջնակարգ դպրոցի հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի Լյուբա Մայիսյանի, անգլերենի ուսուցչուհի Մարիա Ստեփանյանի, Մարիամաձորի միջնակարգ դպրոցի ուսուցչուհի Սվետլանա Գրիգորյանի, Դրախտիկի միջնակարգ դպրոցի աշխարհագրության ուսուցիչ Մանվել Հովսեփյանի, Բանաձորի հիմնական դպրոցի գինղել Սասուն Ամիրջանյանի և այլոց մասին: Ս. Ամիրջանյանն ունի ընդամենը մի քանի տարվա աշխատանքային փորձ, բայց այս տարի նրա հաջողություններն ակնհայտ են. նրա աշակերտ էրիկ Գրիգորյանը ՀՀ եզրափակիչ փուլում գրավել է 1-ին պատվավոր տեղը և մեր երկրի նախագահի կողմից պարգևատրվել արժեքավոր նվերով, ուսուցիչը՝ 100000 դրամ գումարով:

Ակտիվ մասնակցության համար ԼՂՀ ԿԳՆ գովասանազորի է արժանացել 6 աշակերտ. 3-ը՝ հայոց լեզվից, 1-ը՝ պատմությունից, 1-ը՝ օտար լեզվից, 1-ը՝ ՆՁԴ-ից:

Հայոց լեզվի օլիմպիադայի շրջանային փուլին մասնակցել են 17 դպրոցներից 39 աշակերտներ, նրանցից 6-ը ստացել է «անբավարար»:

Այդ աշակերտները դպրոցական փուլում ստացել էին բարձր միավորներ՝ 14,15,16: Ինչո՞վ բացատրել այս հանգամանքը: Դա չի՞ նշանակում, որ ինչպես դպրոցի տնօրենը, այնպես էլ ստուգող հանձնաժողովը պատասխանատվությամբ չեն վերաբերվում այս կարևոր գործին:

Մասնագետների կողմից ստուգվել և մեթոդական օգնություն է ցույց տրվել Թաղաձորի, Առաջամուղի միջնակարգ, Այգեստանի և Խանձաձորի հիմնական, ինչպես նաև՝ Կանթի, Կարմրակուճի, Ծանձորի, Ծակուռու, Հայկավանի և Արվագետիկի մասնաճյուղ-դպրոցներին: Մասնաճյուղ դպրոցների դժվարությունները, ինչպես վերը նշեցինք, մասնագետ ուսուցիչներով ապահովվել անհնարին է, իսկ նման դպրոցներին որևէ պահանջելը պարզապես թյուրիմացություն կլինի:

Մյուս տարի ևս կրթության պետական տեսչության պետ Ս. Արզումանյանի կողմից ստուգվել է դպրոցների ղեկավար աշխատողների դասալսումների վիճակը:

«Լուսարարի» N 21-22-ում հաշվետվությանը, համոզված են, մեր մասնավարժները ծանոթ են, բայց ինչպես նախորդ ուստարվա օգոստոսյան խորհրդաժողովում էինք նշել, բացակայում է դասալսումների կատարման մեթոդը, դասալսման սկզբունք չկա, տնօրեն, փոխտնօրեն կարծես չեն առանձին՝ իրար հետ կապ չունեցող օղակներ են, չկա համագործակցություն, էլ չենք ասում այն մասին, որ համապատասխան բաժինները՝ եզրակացություն, առաջարկություն, լրացված չեն, ուսուցիչների ստորագրությունները բացակայում են: Այդ դասալսումների տեսքը տնօրենը կամ փոխտնօրենը կարող են նույն ձևով լրացնել իրենց առանձնատեսչական կամ տանը՝ բազմոցին թիկնած:

Տարեցտարի առավել նկատելի է դառնում դպրոցականների կենցաղում արմատավորվող առողջ սպրելակերպ: Այդ են վկայում հանրակրթական դպրոցներում անցկացվող ռազմամարզական, մասսայական միջոցառումները, որոնց ընթացքում էլ զարգանում, ամրապնդվում, կատարելագործվում են դպրոցականների ունակությունները, կարողություններն ու հնտությունները: Աշակերտների ռազմախայրենասիրական դաստիարակության գործընթացի երաշխավորներից են ռազմականացված հնգամարտի, ռազմականացված կրոսավազքի, «Արծվիկ» ռազմամարզական խաղերի, ԱԿ-74 ինքնաձիգից 11-րդ դասարանների տղաների միջև իրաձգության, ուժային եռամարտի ներդրողական և շրջանային փուլերի նախապատրաստումն ու անցկացումը, ինչպես նաև ռազմադաշտային պարապմունքները:

Քանի որ յուրաքանչյուր սպորտային միջոցառում որոշակի աշակերտների քանակ է պահանջում, շրջանային միջոցառումներին դպրոցների մի մասը չի մասնակցում: Բայց ներդրողական միջոցառումների կազմակերպումն անհրաժեշտ պայման է, դպրոցների տնօրենները պետք է վերահսկեն, որ այս կարևոր գործընթացում բացթողումներ չլինեն:

Սպորտային միջոցառումների ակտիվ են մասնակցում Հաղարթի, Մեծ Թաղերի, Ազդիսի, Տողի, Դրախտիկի, Քյուրաթաղի, Ալմաղբյուրի, Թաղտոսի միջնակարգ դպրոցների թիմերը: Հարկ ենք համարում նշել Մեծ Թաղերի, Հաղարթի ֆիզկուլտուրայի ուսուցիչներ Ռ. Ավետիսյանի, Ա. Սարգսյանի դրական աշխատանքը: «Ասպետ» ռազմամարզական ծամբարում այս տարի ևս մեր շրջանից պետք է ընդգրկվելին 45 ծամբարականներ, բայց վերջին պահին Հաղարթի (գինղել՝ Ս. Սարգսյան), Տունու (Վ. Դամիսյան), Տողի (Ս. Գևորգյան) ուսուցիչները չեն ապահովել աշակերտների մասնակցությունը տարբեր պատճառաբանությամբ:

Ֆիզիկական դաստիարակությանը, ռազմական գործի ուսումնասիրմանը, հայրենասիրությանը դաստիարակմանը և ապագա զինվորի կայացմանն ուղղված մեր ֆիզիկների և գինղելների ջանքերը որոշակի առաջընթաց են արձանագրել, բայց այն պահանջում է բարձր որակ և արդյունքներ, ինչը, հուստով ենք, նրանց ևս պետք է ընդգրկվելին 45 ծամբարականներ, բայց վերջին պահին Հաղարթի (գինղել՝ Ս. Սարգսյան), Տունու (Վ. Դամիսյան), Տողի (Ս. Գևորգյան) ուսուցիչները չեն ապահովել աշակերտների մասնակցությունը տարբեր պատճառաբանությամբ:

Մարզադպրոցի սաներ Անդրեյ Ալեքսանյանը, Դավիթ Բաբայանը վոլեյբոլ մարզաձևով, իսկ մարզիչ Բորիս Բալյանը հանդուր մարզաձևով մասնակցել են ԼՂՀ և ՀՀ-ում օգոստոս ամսում անցկացված VI համահայկական խաղերին: ԼՂՀ «Լավագույն մանկապատանեկան մարզադպրոց ստուգատես» մրցույթում Հաղարթի ՄՊՄԳ-ը գրավել է 3-րդ մրցանակային տեղը: Մարզադպրոցի շենքի վիճակը բարձր է, շարունակվում է ձգձգվել հիմնանորոգման աշխատանքը:

Ուստարում ՄՊՄ կենտրոնում գործել է 25 խմբակ՝ 320 սովորողների ընդգրկմամբ (Հաղարթի, Մարիամաձորի, Տողի, Ազդիսի, Բանաձորի, Քյուրաթաղի, Այգեստանի համայնքներում): Խմբակները բախված են հետևյալ կերպ՝

- գեղարվեստական ստեղծագործական բաժին
- գեղարվեստական արհեստի

ստուդիա. - տեխնիկական ստեղծագործական բաժին: Ուստարում բացվել է «Ազգային գուլպա» (շաթալ գուլպա) խմբակը Ազդիսի միջնակարգ դպրոցի բազայի վրա: Սեպտեմբերի 2-ին՝ ԼՂՀ հռչակման կապակցությամբ, մասնակցել են Ստեփանակերտում կազմակերպված ցուցահանդեսին: «Ազգային գորգարվեստի» մրցույթ-փառատոնում, որը կազմակերպել է ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարությունը գործել են ժամրով, «Արցախի գորգ» աշխատանքով գրավել են առաջին տեղը: ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարության կողմից կազմակերպված «Մշակութային խաչմեծություն» մրցույթ-փառատոնին և 5 ժամրով գրավել մրցանակային տեղեր (1-3 տեղերը): Մասնակցել են ՀՀ գեղագիտական ազգային կենտրոնի կողմից կազմակերպված նկարիչների ցուցահանդեսին, և նկարներից 4-ը անցել են 2-րդ փուլ:

Հաղարթի շրջանի հանրակրթական դպրոցների 60 աշակերտներ ամառային հանգիստն անց են կացրել ՀՀ «Ծովինար», «Հանքավան» և Շուշիում կազմակերպված ճամբարներում: Առաջին անգամ Պաշտպանության բանակում ծառայող սպաների 8-10 միավոր առաջադիմությամբ սովորող երեխաների համար նույնպես կազմակերպվել է ճամբար: Ծամբարականների առօրյան ըստ երկարաժամկետի եղել է հետաքրքիր, միջոցառումները՝ բազմաբնույթ: Դպրոցներում կատարվել են վերանորոգման, ներկման և սպիտակեցման աշխատանքներ: Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

ստուդիա. - տեխնիկական ստեղծագործական բաժին: Ուստարում բացվել է «Ազգային գուլպա» (շաթալ գուլպա) խմբակը Ազդիսի միջնակարգ դպրոցի բազայի վրա: Սեպտեմբերի 2-ին՝ ԼՂՀ հռչակման կապակցությամբ, մասնակցել են Ստեփանակերտում կազմակերպված ցուցահանդեսին: «Ազգային գորգարվեստի» մրցույթ-փառատոնում, որը կազմակերպել է ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարությունը գործել են ժամրով, «Արցախի գորգ» աշխատանքով գրավել են առաջին տեղը: ԼՂՀ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարության կողմից կազմակերպված «Մշակութային խաչմեծություն» մրցույթ-փառատոնին և 5 ժամրով գրավել մրցանակային տեղեր (1-3 տեղերը): Մասնակցել են ՀՀ գեղագիտական ազգային կենտրոնի կողմից կազմակերպված նկարիչների ցուցահանդեսին, և նկարներից 4-ը անցել են 2-րդ փուլ:

Հաղարթի շրջանի հանրակրթական դպրոցների 60 աշակերտներ ամառային հանգիստն անց են կացրել ՀՀ «Ծովինար», «Հանքավան» և Շուշիում կազմակերպված ճամբարներում: Առաջին անգամ Պաշտպանության բանակում ծառայող սպաների 8-10 միավոր առաջադիմությամբ սովորող երեխաների համար նույնպես կազմակերպվել է ճամբար: Ծամբարականների առօրյան ըստ երկարաժամկետի եղել է հետաքրքիր, միջոցառումները՝ բազմաբնույթ: Դպրոցներում կատարվել են վերանորոգման, ներկման և սպիտակեցման աշխատանքներ: Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Կրթության շրջանային բաժինը, «Հաղարթի շրջանի հանրակրթական պետության ուսուցչական կենտրոնի» ՊՈԱԿ-ը, դպրոցների տնօրենություններն անհրաժեշտ է համագործակցել և կատարել աշխատանք են կատարել 2015-2016 ուսումնական տարին հաջողությամբ կատարված և նախատեսված 1300 խոր և վառելիքային: Կարելի է ասել, որ դպրոցները պատրաստ են նոր ուսումնական տարվան:

Է. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ
Հաղարթի շրջակայքի կրթության բաժնի վարիչ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԱՅՐԵՆԱՃԱՆԱԶՈՒԹՅԱՄ ԴԵՊԻ ՀԱՅՐԵՆԱՏԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հայոց ցեղասպանության 100-րդ տարելիցի միջոցառումների շրջանակում, ԼՂԴ մշակույթի և երիտասարդության հարցերի նախարարության հրավերով սփյուռքագետ, պատմական գիտությունների թեկնածու Քնարիկ ԱՎԱԳՅԱՆԸ Արցախ էր այցելել մոր՝ ցեղասպանագետ, բանասիրական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Վերժինե Սվազյանի հետ: Գիտության ազնիվ մշակների ընտանիքի զավակը, բնականաբար, պիտի քայլեր ծնողների հետքերով, և, ինչպես տիկին Վերժինեն է ասում, 90-ականների ցուրտ ու մութ տարիներին, մոսկի լուսի տակ, երեքով՝ ինքը, ամուսինն ու դուստրը, սեղանի շուրջը բոլորած, յուրաքանչյուրն զբաղվել է իր աշխատանքով՝ հավատալով հայ ժողովրդի լուսավոր գալիքին: Գրի ու գիտության համար անբարենպաստ ժամանակների առջև բարեխիղճ գիտնականները երբեք չընկրկեցին և ստեղծեցին մնայուն արժեքներ: Ի դեմս Քնարիկ Ավագյանի՝ ճանաչեցի պատմագիտության միջոցով մշակին և համեստափայլ գիտնականին, ով դասավանդում է ՀՀ ԳԱԱ-ի մագիստրատուրայում, նաև աշխատում է Գիտությունների ակադեմիայի Պատմության ինստիտուտում՝ որպես առաջատար գիտաշխատող:

Տիկին Քնարիկ, դարեր շարունակ արտագաղթը հայության անբաժան ուղեկիցն է եղել և է: Ի՞նչն է պատճառը, արդյո՞ք «Որտեղ հաց՝ էնտեղ կաց»-ն է նրանց ուղղորդում:

- Ես չեմ կարծում, որ միայն հացի համար են գնում, որովհետև բավարար կենցաղ ունենցողներն էլ գնում են, և հիմնականում հենց բարեկեցիկ կյանքով ապրողներն են գնում: 90-ականներին, երբ Արցախի ժողովուրդը հերոսաբար պայքարում էր, կռվում-արյուն էր թափում, մենք էլ թիկունքում, ցուրտ ու մութ, կիսակուշտ-կիսաքաղց տարիներին կարելության չափով աշխատում էինք տոկալ և հայրենիք պահել: Բայց ես այսպիսի միտում են տեսնում՝ եթե 19-րդ դարի վերջին և 20-րդ դարի սկզբին ամերիկյան բողոքական քարոզիչները կրթալուսավորական քողի ներքո եկան օսմանյան տիրապետության տակ գտնվող Արևմտյան Հայաստան, և տարածքը սկսեց արտահոսքի դիմել, նպատակը՝ տարածքը քրիստոնեաբափելն էր, ապա Խորհրդային Հայաստանում, այսպես ասած, երկաթե վարագույրը գրեթե կասեցրեց արտագաղթը: Խորհրդային կարգերի փլուզումից հետո մուտք գործեցին կրոնական աղանդներ, ամերիկյան և ընդհանրապես արևմտյան հասարակական կազմակերպություններ ստեղծվեցին, համալսարան ստեղծվեց, որի առաջին շրջանավարտների մեծ մասը ամբողջությամբ արտահոսեց Միացյալ Նահանգներ, և այդ ամենի արդյունքում ուղեղների արտահոսք եղավ: Արտագաղթը ամենամեծ չարիքն է, որովհետև գնացողներն իրենց հետևից տանում են հարազատներին, ընկեր-բարեկամներին, հարևանին, այսպես՝ շղթայական ռեակցիայի պես վերջը չի երևում: Ճիշտ նույն ձևով էլ օսմանյան կայսրությունը պարպկեց միսիոներների գործունեության և ամերիկյան քաղաքականության արդյունքում: Մինչդեռ ռուսական կայսրությունը արգելում էր բողոքական կամ կաթոլիկ քարոզիչների գործունեությունը, մի խոսքով՝ արևմտյան գաղափարախոսությունը կրոնական քողի տակ մուտք գործի իր տարածք: Որովհետև գիտե, որ նրանք, ըստ էության, ոչ թե կրոնական կամ մարդասիրական նպատակներ են հետապնդում, այլ ուզում են իրենց երկրի ազգային ակունքները խաբլել: Ի դեպ, շատ արևմտահայերի, որոնք ավետարանական եկեղեցու հետևորդներ էին, ամերիկյան միսիոներները ուղարկում էին Արևելյան Հայաստան, Ղա-

րաբաղ, Շուշի... Չէ՞ որ Շուշին ազգային-մշակութային կենտրոն էր, հայ կրթական-լուսավորական օջախ, որը պետք էր քանդել: Բարեբախտաբար, ռուսական կայսրությունը նրանց վտարում էր երկրից, և բողոքական քարոզիչները՝ ի դեմս արևմտահայ հայրենակիցների, մուտք չունեցան Արևելյան Հայաստան:

Սփյուռքի պատմությանը Ձեր քաջատեղյակությունն ի՞նչ է հուշում. կա՞ որևէ երկիր, որը հայ ինքնության պահպանման համար բարենպաստ միջավայր է:

- Չեմ կարծում, թե կա այդպիսի երկիր: Լինելով Ամերիկայի, Արևմտյան երկրների և Մերձավոր Արևելքի հայ գաղթօջախներում, շփվելով նրանց հետ/հատկապես վերջին տարիներին գնացածների մասին է խոսքս՝ ես զգում եմ, որ բոլորն էլ ափսոսանք են ապրում, զգում են, թե ինչպես իրենց զավակներն իրենց ձեռքից գնում են՝ օտարանալով, ծուլվելով, ինտեգրվելով նոր միջավայրին:

Այսօր Մերձավոր Արևելքը դարձել է մոլորակի «ամենաթեժ» կետը: Ի՞նչ դեր էր վերապահում Արևմուտքին այս հարցում և որպես պատմաբան՝ ի՞նչ գաղափարներ եք կանխատեսում:

- Մերձավոր Արևելքում, հատկապես Սիրիայում տեղի ունեցող արյունահեղության համար կարծես թե Արևմուտքի քաղաքական առաջնորդների սիրտը ցավում է, կարծես թե իրենց մտահոգությունն են հայտնում, բայց սայլը տեղից չի շարժվում: Փաստորեն այդ նույն ձեռագիրն է՝ ժամանակին քրիստոնեաբափեց՝ սկսեց արտահոսքով, իսկ հետո նաև ֆիզիկական բնաջնջմանը աչք փակեց, երբ Օսմանյան կայսրությունում հայերին կոտորում էին: Հիմա էլ այդ տարածքը, որը քաղաքակրթության օջախն է՝ շունչներով, Ասորեստանի, Բաբելոնի, ըստ էության՝ մարդկության քաղաքակրթության օջախն են վերացնում, որը ընթանում է նույն Արևմուտքի քար, սֆինքսային լռությամբ:

ՀՀ սփյուռքի նախարարության «Արի տուն» ծրագիրը կարելի՞ է համարել հայրենադարձության մոր փուլի սկիզբ:

- Ես շատ եմ մտածել այդ հարցի շուրջ և կարծում եմ, որ խորհրդային տարիներին լայն հնչողություն ստացած «Հայրենիքն է կանչում», «Հայրենիքը սպասում է իր զավակներին» հայրենադարձության կոչող կարգախոսները հետագայում սփյուռքում

ձևախեղվեցին, ուստի՝ հիմա նոր մուտքում է անհրաժեշտ: Իսկ սա հայրենաճանաչության կոչ է, դրա տակ ես նաև ծնողական հորդոր եմ տեսնում՝ բավական է դրսերում թափառես, հայ՝ զավակ, դարձիր քո տուն: Այն ժամանակ ասում էիր՝ Հայաստանը կարմիր է, դրա համար չենք գալիս, հիմա Հայաստանը կարմիր-կապույտ-նարնջագույն է, բայց դու նորից չես գալիս, ուրեմն, թույլ տուր, որպես ծնող, քեզ ասեմ՝ արի տուն: Ոչ թե հայապահպանությամբ պիտի մենք Սփյուռքը պահենք-օրորենք, այլ՝ հողապահպանությամբ. դա և՛ Արցախն է, և՛ Հայաստանը: Բավական է դրսերում փոշիանանք, օտարներին ծառայենք և օտար երկրները ծաղկեցնենք, գանք և տեր կանգնենք մեր մայր հողին:

Ի՞նչ են ցույց տալիս Ձեր ուսումնասիրությունները. սփյուռքահայությունը ունի՞ այդ գաղափարի գիտակցումը:

- Մայր Հայաստանի դերն էլ հենց նա է, որ իր կորած-մոլորյալ զավակներին, որոնք ուզում են, բայց վերադառնալու այդ քաջությունը երբեմն չունեն, պիտի ճանապարհ ցույց տա, հնարավորություն ստեղծի: Երբ գալիս էինք Արցախ, ճանապարհին տեսանք, թե ինչպես բնակարաններ են կառուցվում սիրիահայերի համար, նույն ձևով էլ Հայաստանի մյուս շրջաններում, սահմանամերձ գոտում, նաև Երևանում բնակարաններ կառուցվեցին, ինչպես որ մեծ հայրս՝ Գառնիկ Սվազյանը, 1936 թ. իր «Ներգաղթը» պիեսը, որ գրեց Եգիպտոսում, այն ժամանակ ներգաղթի տեսլականը անհրաժեշտ էր քվում, բայց ոչ նրա համար: Նրա այդ պիեսը մինչև օրս Սփյուռքում միակ գեղարվեստական և գաղափարական ստեղծագործությունը մնաց հայրենադարձության թեմայով: Վերջերս Սփյուռքի նախարարությունը մեծ միջոցառում էր նվիրել Գառնիկ Սվազյանի 110-ամյակին և նախատեսում է վերաբեմադրել այդ պիեսը՝ հուսալով, որ այն կդառնա նոր ներգաղթի սկիզբ, որովհետև, ինչպես մեծ հայրս էր ասում, հայության փրկությունը և ապագան Հայաստանի մեջ է:

Այս տարի աշխարհի ողջ հայության ուշադրությունը սևեռված է Ցեղասպանության ճանաչմանը և հայոց պահանջատիրությանը: Հնարավոր՞ էր եք համարում հայ-թուրքական հաշտությունը. ինչքան էլ աշխարհի այս կամ այն երկրները որոշումներ ու բանաձևեր ընդունեն, այնուամենայնիվ, ինքը թուրքիան պիտի առերեսվի իր

պատմությանը և ընդունի իր կատարած ոճիրն ու հանցանքը:

- Ես կարծում եմ, որ ժամանակը ամեն ինչ պիտի իր տեղը դնի, ինչպես Արցախը ազատագրվեց՝ իր ուժերով, առանց օտար տերությունների վրա հույս դնելու և նրանց կողմից ճանաչման հույս ունենալու: Նույն կերպ էլ մենք: Նպատակային իմաստով՝ ոչ Արևմուտքը, ոչ էլ այն երկրները, որոնք այդ տարիներին կանգնած են եղել թուրքիայի թիկունքում, երբեք չեն ճանաչելու, ցավոք սրտի, չեն էլ ընդունելու: Ինչի որ մենք հասնենք, մեր ուժով, մեր զենքով, մեր բազկի, խելքի ու մտքի ուժով պիտի հասնենք: Արցախը դրա առաջին օղակն էր և վառ օրինակը:

Ի՞նչ տպագրված աշխատություններ ունեք:

- Տպագրված է իմ դիսերտացիոն աշխատանքը՝ «Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների հայ գաղութի պատմությունը սկզբնավորումից մինչև 1924թվականը»: Հիմա շարունակում եմ 1924 թվականից հասցնելով մինչև մեր օրերը:

Դուք ունեք նաև ուսումնասիրություններ՝ նվիրված հայ կամավորական շարժումներին Սփյուռքում, որքանո՞վ և ինչպե՞ս են նրանք օգտակար եղել անցյալ դարի պատմական դժվարին ժամանակաշրջանում, ինչպիսի՞ նպաստ են բերել բնօրրանին:

- Արցախյան պատերազմին ևս Սփյուռքի մեր հայրենակիցներն իրենց մասնակցությունն են ունեցել կամավորական շարժման տեսքով, նաև՝ նյութական աջակցությամբ: Ամշուշտ, ֆիզիկական մասնակցությունն անհամեմատ ավելի նվազ է եղել, քան անցյալ դարասկզբին կովկասյան կամավորական շարժման, կամ կիլիկյան կամավորական շարժմանը նրանց ներգրավվածության առումով: Այսպես, եթե Առաջին աշխարհամարտի տարիներին կովկասյան կամավորական շարժմանը մասնակցելու համար Սփյուռքից ներգրավվել է արտերկրի շուրջ երեք հազար հայություն, իսկ Կիլիկիայի կամավորական շարժմանը անդամագրվել էր հինգ հազարը՝ միայն Միացյալ Նահանգներից, ապա Ղարաբաղյան շարժման տարիներին այդ թիվը խիստ նվազել է՝ մնայուն մասնակիցների առումով հասնելով մոտ երկու տասնյակի: Իսկ ժամանակավոր, կարճատև մասնակցություն են ունեցել ամենաշատը 200 կամավորական: Սա բացատրվում է տասնամյակների ընթացքում Սփյուռքում տեղի ունեցող անխուսափելի սերնդափոխությամբ և խառն ամուսնություններով, ինչպես նաև մեր քաղաքական տարբեր կառույցների աշխատանքով, որը հիմնականում միտված էր հայապահպանության խնդրին՝ չնեղառելով իր մեջ հայաստանակենտրոն առաքելություն: Հայապահպանություն, ազգապահպանություն՝ դրսում, բայց ոչ՝ հողապահպանություն, որովհետև հայրենիքից դուրս չկա ազգ:

Ամշուշտ, եթե երբեմն տեսնելով 4-րդ կամ 5-րդ սերնդի սփյուռքահայի, ով դեռ կարողանում է հայերեն խոսել,

սել, ուրախանում ենք, ապա մոռանում ենք, որ նա, որպես քաղաքական անհատ, հայ չէ:

- Ցավոք սրտի, Ղարաբաղյան պատերազմը ցույց տվեց՝ սերնդափոխության հետևանքով ինչպես է փոխվել Սփյուռքի պատկերը: Արտերկրում նրանք հասել են խորհրդանշական հայապահպանության, որը անհույս ու անհեռանկար մի գործընթաց է, սրտի մխիթարություն, որ երեխան հաճախի դպրոց, գոնե հայերեն տառերը գիտենա և այլն: Բայց քաղաքական առումով, Հայաստանի, Արցախի ռազմավարական շահերի տեսակետից նրանք, ըստ էության, անելիք չունեն: Դա է վկայում նաև այն փաստը, որ նրանք, ուսում, կրթություն ստանալով Արևմուտքում, իրենց երկրների քաղաքացիներն են և պարտավոր են այդ երկրների շահերը հետապնդել ամեն տեղ, այդ թվում նաև՝ Հայաստանում, որտեղ այդ երկրների քաղաքական շահերը հակադիր են:

Ձեր խոսքերն ինձ հիշեցրին գրող, հրապարակախոս Վարդգես Պետրոսյանի «Հայկական էքզիզներ»-ից մի դրվագ՝ երիտասարդ մի ամերիկահայի խոստովանությունը, ում ծնողները հայ են, իսկ իր հայկական ծագումը նա բնախոսական դիպված է համարում: Նա ավելորդ ժամանակաշրջանում է համարում գլուխ հոգնեցնել, թե որ երկրից են նրանք եկել Ամերիկա և ինչու. ինքն իրեն ամերիկացի է համարում և այսպիսի դաժան խոստովանություն անում. «Ենթադրեմք, որ պատերազմի մը պարագային, օդաչու եմ, և ինձ հրաման տրվեցավ ռմբակոծել Երևանը: Առանց տատանվելու պիտի գործադրեմ հրամանը»:

- Ղարաբաղյան պատերազմի տարիներին մենք ունեցանք երրորդ սերնդի ներկայացուցիչներ՝ Մոնթե Մելքոնյանը, Կարո Բախթեջյանը, որոնք, ցավոք, զոհվեցին: Մոնթեն ծնվել էր Ամերիկայում, իսկ Կարոն Մերձավոր Արևելքից էր փոխադրվել Ամերիկա: Նաև Շահե Աճեմյանը, ով այսօր շարունակում է բնակվել Հայաստանում, նա չի եռացավ Ամերիկա՝ ասելով, որ վաղուց էր ուզում հաստատվել այստեղ, բայց քաղաքական հանգամանքների պատճառով դա հնարավոր դարձավ միայն 1999-ին: Արցախում կռվելուց հետո նա փորձեց վերադառնալ Ամերիկա և շարունակել ապրել այնտեղ, բայց հասկացավ, որ ամերիկյան ապրելակերպն այլևս իր համար չէ: Սա այն դեպքն է, երբ հայրենաճանաչությունը դառնում է հայրենատիրություն: Ինձ համար շատ ուրախալի է, որ մեր ժողովրդի մի զգալի հատվածը գիտակից է, տեր է իր հողին, հետևաբար նաև մենք հեռանկար-ապագա ունենք՝ Հայաստան-Արցախ: Ցանկանում եմ, որ մեր սփյուռքահայերն էլ գան, վերցնեն իրենց բաժինը Հայաստան-Արցախից և հաստատվեն հայրենի սուրբ հողի վրա:

Հարցազրույցը՝ Մելանյա ՄԻՆՈՆՅԱՆԻ

ՇԻՐԱԶ - 100

ՇՈՎ. ՇԻՐԱԶԻ «ԹՈՆՈՂԱԿԵՑԻՆԵՐ» ՊՈՆՏԱԸ

«Բազում ինչ աստուածային... ուրացյալ է ի Գոցանէ: (Գր. Նարեկացի)»

Շիրազյան մեծարումները սակավ են. նրա կատարած ազգօգուտ աշխատանքների արժեքները հավուր պատշաճի չէ: (Ս.Ս.)

Մեծատաղանդ գրող Շովի. Շիրազի ծավալուն և լավագույն պոեմներից է պատմափիլիսոփայական էպիկական «Թոնողակեցիները» (Ե., 2014, 328 էջ՝ Սամվել Մուրադյանի քսանվեց էջանոց հոդվածով ու խմբագրությամբ): Այս գործը, հիսուն տարվա փակակնքից հետո, վերջապես լույս տեսավ: Նրա շարունակություն «Անին» էր (2011), որը ևս նման ուշացումով էր հրատարակվել: Գեղիմասկի այս երկու պոեմները սկզբից համատեղված էին, բայց հետագա մշակումների ժամանակ ծավալուն դարձան, նպատակները, բառագործառնական ոճերը այլաբերույթ, ուստի առանձնացվեցին: Մեծ մտածող Շովի. Շիրազը պատմականության ամբողջական գերին չդարձավ (թեման 9-11-րդ դարերի սկզբի կարևոր ընդհանրացումն է՝ եկեղեցական բանավեճի մանրամասնված նկարագրությամբ. հեղինակն ազատ օգտվել է գեղագիտական հնարավորություններից՝ պատմական ժամանակահատվածները նույնիսկ խախտելով): Ժողովրդական ուժը համայնք ստեղծելու կապակցությամբ նաև հազարամյակ առաջ եղավ հայ իրակառուցումը: Հիմնական, ճանաչված ղեկավարը, ծավալուն աշխատանքն իրացրածը Սմբատ Զարեհավանցին է: Նա աստվածաբանություն, փիլիսոփայություն, բնագիտություն, աստղաբաշխություն, բժշկագիտություն տիրապետող հասարակ անձ էր (ծնված Ծաղկոտն գավառի Զարեհավան գյուղում): Զարեհավանցու համախոհներից էին՝ Վրվեռ, Հակաբոս Հարթացի, Թորակ, Արքայիկ՝ Արքա Հարթացի, Հրանուշ, Ախնի, Կամարա (որոնք իբր մտածում էին ժողովրդի ու իրենց ազատության համար), իսկ սրանց հակընդդեմ այլ կերպարներ են՝ Գրիգոր Մագիստրոս (Փիլիսոփոս), Աստղիկ սարկավագ, իշխաններ՝ Վարազ Բզունցի, Ռահ Ռշտունցի, Վրեն Վանանյան, Վարդ Աղենունցի, Մամիկոնցի, Շիրակաշենցի, Տրապ-

տունցի ևն: Շինական թոնողակեցիների ու այլոց խռովքը այդ պոեմում պայթյալ էր հացի համար, ազատության համար: Նրանց ուժը պատել էր առավել շատ եկեղեցուն, ուստի ժխտում էին կրոնավորներին, որպես Աստծո ավելորդ միջնորդների՝ ձրի հացակերների, գյուղացիներից ավելորդ հողատարածներ բռնագրավողների: Նաև մերժում էին Քրիստոսի աստված հայր ունենալը, աստվածացվելը: Նրան մարգարե էին համարում: Թոնողակեցիների կողմից եկեղեցու ժխտմամբ վտանգվում էր հայոց լեզվի, կրթության հարցը, որը նաև Շովի. Շիրազի համար խոր ցավ էր և ճշգրիտ մոտեցում: Օտար և մեծ, ուժեղ ազգերի հավասարության, լեզուների ոչ խտրականության քարոզը հայերի համար շահավետ չէր, ծուլման վտանգը միշտ կար և առ այսօր շարունակվում է (Շիրազը թոնողակեցիների նպատակների առավելությունն ու թերությունը հոյակապ հասկացել էր, քանի որ այդ նույնի կատարելագործված նպատակները հետապնդող խորհրդային կարգերի բոլոր էտապներն ապրել և առավելություններն ու թերությունները հոյակապ տեսել էր մանկուց, և, որպես մեծ մտածող, մեծ հեղինակ, պատմական ճանապարհի ճիշտ մտածողությամբ է քննարկել, սովել անհրաժեշտ ու համապատասխան գեղագիտական իր հայեցակետերը): Հայ ժողովրդի ծուլման վտանգին նպաստում էին նաև Հայաստանի հզոր պետությունները՝ հատկապես քրիստոնյա Բյուզանդիան: Թոնողակեցիների կողմից առաջ էր քաշվում նաև հասարակության երկու սեռերի հավասարության հարցը, ժխտվում էր ընտանիքը, որով սերունդ, բանակ ունենալու հարցն էր վտանգվում բոլոր ժամանակների հասկացողությամբ (մեծ բանաստեղծն այս հարցը պոեմում առաջ է քաշել բազմաթիվ ձևերով): Թոնողակյան պայթյալը պատմության մեջ տևական է եղել ու տարբեր վերուվարումներ է ունեցել: Մեծ բանաստեղծ Շովի. Շիրազի նպատակը եղել է այդ շարժման ճիշտ ու սխալ կողմերի բացահայտումը, որը պոեմում երևում է մեղադրյալների հարցաքննման ժամանակ (եկեղեցական դատավարություն՝ նաև թագավորի, սպարապետի մասնակցությամբ՝ երկխոսության ոճով Անին մայր տաճարում): Սա հեղինակի կողմից նաև ոճական նպատակադրում է՝ ցույց տալ վերին խափի աշխատանքը, վերաբերմունքը, համապատասխան լեզվագործառնությամբ: Նախերգանքում ու վերջերգանքում տրված են հեղինակային հակիրճ ընդհանրացումները՝ լեզու, հավատ, հայրենիք: Հասարակության երկու սեռի անդամների հավասարության, կրոնի ավելորդության հարց եղավ նաև հազարամյակ հետո ձևավորված խորհրդային կարգերի ժամանակ (Վահագն Դավթյանը թոնողակեցիների պատմական թեման համարում է Եփրատի արևմտյան շատ կողմերով իրեալականացած է ներ-

կայացրել, որպես իր ժամանակաշրջանի հասարակարգից հազարամյակ առաջ եղած՝ նույն սաղմերն ունեցած կացութաձև, ուստի Շովի. Շիրազից հետո գրած նրա պոեմը լույս տեսավ (Ե., 1961թ.), իսկ Շիրազինը՝ ոչ): Մեծ գեղագետ Շովի. Շիրազի թոնողակեցիներ պոեմի թեման նախորդում է Անին թեմային (Թոնողակեցիներում Սմբատ Բագրատունի արքան երիտասարդ էր, Անինում արդեն հասուն այր ու միշտ կրում էր նաև Օհան (Չովհաննես)-Սմբատ անվանումը, իսկ Թոնողակեցիներում՝ հասուն սպարապետ Վահագն Պահլավունցին Անինում արդեն ծերացող էր, բայց երիտասարդական ավյունով): Մեծատաղանդ Շովի. Շիրազի պատմափիլիսոփայական վիպերգ «Թոնողակեցիներ» պոեմն ունի երեք մաս՝ տարբեր զուլխներով ու նախերգանք և վերջերգ: Նախերգանքում առաջ է քաշվում նաև ճիշտ իրավաբանական օրենսգրքի հարցը՝ երբ անմխիթար Մխիթար Գոշը Դատաստանագիրքն ավարտին հասցուց... (35), որից հետո Աստծո որդու պատգամով շատ լավատեսական ու դժնի հարցեր ընդհանրացնում Գոշի տեսիլքով, հավելում է Եղեռնի ճանաչման, Քրիստոսի հավատի կայունության, արդարության գործը և տալիս հեղինակի եզրակացությունը՝ Եվ սպասում է, ահա, Մայր Անին Բոլոր մեղքերի սուրբ դատաստանին (37): Վեջերգանքում ըմբոստ պապերի պայթյալի, հայ ժողովրդի միասնության և այլ հարցեր է հակիրճ արծարծում: Այստեղ նաև դժգոհ ժողովրդի պայթյալն է հավելված՝ Ելնում էին ու խելահեղ Նորեն էին Կախուրյանվում... (325), և մեծ Շիրազը գտնում, որ առանց հավատի ՄԱՐԴԿՈՒԹՅՈՒՆ չի լինի. Ով մարդ, մի բանի պիտի հավատասա՝ Մարդուց վեհ բանի, որ աստվածանաս: Թեկուզ չլինի՝ պիտի հավատասա, որ Աստված լինի, որ գեթ մարդ մնաս (326): Սամվել Մուրադյանը նշում է՝ Առողջ մտածողությամբ ու սթափ հայացքով, անկուսակցական ու անկողմնակալ պատմագետի խորաթափանցողությամբ է բանաստեղծը մխրճվել հայոց պատմության խորքերը և այնտեղից պեղել ներկա ու գալիք սերունդների համար անհրաժեշտ և ուսանելի կարևորագույն դրվագներ, վերակերտել է դրանք գեղարվեստի լեզվով՝ գրեթե միշտ տալով իրողությունների և պատմական անձնավորությունների գեղարվեստականացման բացառիկ հաջող օրինակներ (10): Եվ ահա Թոնողակեցիներ պոեմում Օհանես Սմբատ արքայի (աստծո սուվեր. 299), սպարապետ Վահագն Պահլավունցու կերպարները ներկայացվում են որպես անթերի ղեկավարների (Անի պոեմի վերջում տրվում է արքայի գաղտնի դավաճանությունը, այսինքն՝ երկրի ծանր վիճա-

կից էլնելով, իբր խուսափել է ավելորդ արյունահեղությունից և իր մահից հետո Անին կտակել բյուզանդացիներին՝ նորակառույց վանքում ինքնասպան լինելով. բայց ժողովուրդը չի համաձայնել և էլ էլ է պայթարի), իսկ կաթողիկոս Օեր Հուսիկ Աղավունցն հենց Թոնողակեցիներում, մեղմ ձևով, շինականների հողը յուրացնող է ներկայացրել (220): Հեղինակն իր շիրազական կարողությունների սահմաններում ներկայացնում է թոնողակեցիների մեղադրման օրերի ընթացքում պարմանի, գեղապան (219) արքայի հոգեկան ասպրումները, զգացումները չքնաղ թոնողակեցիներին տեսնելիս բանտարկյալի շղթայված իրավիճակում, հատկապես ազնվականական ծագմամբ նրբալիք Կամարայի մերկ իրաշամարմինը (216)՝ հետևից՝ ներքևի երկու փափուկ մասերի (214) խաչ դաջվածքները, որոնք լրբանուշ քաջությամբ (218) օժտված Կամարան, ցուցադրելով, որակել է որպես՝ սպի՝ աչքերն իմ որդու (214): Որն է «Թոնողակեցիներ» ծավալուն պոեմի գեղագիտական վեհ նպատակի հետևությունը: Այն, որ ժողովրդի բողոքն ու պայթյալն անտեղի չեն լինում: Գիշտ է, ունենում է վերուվարումներ, բայց դրանք ապագային քայլեր են դառնում հատկապես թշնամիներով առեցցուն պահերին: Հայրենիքի օրհասական պահին ժողովուրդը միասնական ոտքի է ելնում՝ հայրենիքը պաշտպանելու: Քանի որ լինում են ճակատագրական պատահականություններ, ուստի առիթից օգտվում է թշնամին: Օրինակ՝ դատավարության ժամանակ, երբ բանադրումը դեռ չէր կայացել, բոլորը ձգտում էին դարձի բերել մեղադրյալներին, Թորակ Թոնողակեցու՝ Հայտնի մորից, Գաղտնի հորից, Եվ ինքն իրեն վեր հիսուսեց (301) հակաքրիստոնեական համարձակ, ծանր խոսքերը լսելով, մի հակաթոնողակեցի խաչի գավակ Մի սարկավագ (301) ուշակորույս եղած կաթողիկոս Հուսիկ Աղավունցու ձեռից վերցնում է ծանր խաչը և մահացու հարված հասցնում երիտասարդ թոնողակեցու ճակատին: Մահանում է թոնողակեցի երիտասարդ Թորակը՝ սիրեցյալ Կամարայի ձեռքերին, մայրն է դուստրը ներս խուժում, որդուն կանչում: Կատարվում է անսպասելի՝ որդեկորույս մայրը խելագարվում է, արևախավարում է կատարվում, կարծես որպես երկնային պատիժ: Իբր առիթից օգտվում են յոթնյակ թոնողակեցիները և փախուստի են դիմում (միշտ յոթնյակ է նշվում, երբ մեկը՝ Թորակը, հենց այդ ժամանակ մահացավ, մյուսը՝ Կունծիկը, քիչ առաջ էր զղջացել սխալն ու հավատի եկել, խաչասպաշտների կողմն անցել. երկի բանահյուսական յոթ թվին չի դավաճանել մեծ Շիրազը): Բայց, պատահական առիթից օգտվելով, քրիստոնեական բանավեճից ճողոպրել է չքանադրված՝ աղվեսադրոշմ չստացած, խուսմբ: Հետո ձերբակալվել են

արաբների կողմից ու Աբլ-Բարբիի հրամանով մահապատժի ենթարկվել մահմեդական դաժանությամբ: Առանց հավատի անհնար է. հավատն ուրանալ էլ դավաճանություն է: Ահա նաև շիրազյան ընդհանրացումներից մեկը: Մեծատաղանդ Շովի. Շիրազը, պատմական իրողություններով առեցցուն այս պոեմում կարողացել է իցույց հանել լեզվաոճական իր բարձր, համաժողովրդական, բազմաբերույթ արվեստը, հատկապես աստվածաբանի ճիշտ գործածություն, լեզվաշինարարական հմտություն, բառերի կառուցում, վարպետություն, բանականակցական դիպուկություն, ծավալուն խոսքի փոխարինում մի բաղադրյալ բառով, ինչպես՝ մայրամուտով սուզն Անին... ահով բարբառում (39), ...քուն բեր մահահանգույն Դև յոթին էլ այն մեղսավոր (40), Նիզակ մոթերն անշեղ, Ջորավարներն իր փաղանգի... առնայա ու առնագեղ (41), Թոնողակեցի կանգնած էին Մի լեռան պես յոթնագագաթ (42), մտքի մրջնիկ (52), իմաստուն մրջնիկ (289), գայլավագրացող պիղծ անհավատ, մտքի կածան, մոլորամիտ, մոլորագնաց, մոլորաշաղկող (142), հայ պաղվոյանք (116), խոսքով՝ Հիսուս, գործով է Հուդա (Կունծիկ աբեղան. 181), Թոնողակի ցահը (182), Հույժ է գեղիկ մարմնագեղ (207), Սև կրքամուրը՝ բաժակուն ոսկի (207), խարույկել (201), համայնքել, տմարդանալ, սրբախոս, մեղսահաշտ (81), թոնողակալիք (Կամարան. 201), լրբախոս, մեղմազայր (201), պերճադիմված (205), տեսչալով հողն իր վանքապատկան (220), թիկունքվեցան (234), քաջուհիք (218), հարձուհիք (216), որձուհիք (226), Բայց համբուրեցին հայացքով խոցուն խոլ թոնողակեցիք մեծ թոնողակեցուն (250) և այլն: Շովի. Շիրազը հայ բանավեճի այն զարմանահարաշ մեծությունն է, որ հատուկ անուններից կերտել է բազմաթիվ խոսուն նորաբանություններ՝ գոյական, ածական և բայ խոսքի մասերով, ինչպես՝ Կախուրյանվել (325), անհիսուսանալ (175), հիսուսարեն (225), հիսուսամարմին (306), թոնողականալ (53)՝ թոնողակել (248), թորանաթուր (248), տորապայ (296) և այլն, որոնք ամփոփում են ծավալուն խոսքը: Միայն Թոնողակ հատուկ անունից գործածել է հիսունից ավելի բառույթ՝ բառավերջի կով և առանց դրան, որոնց մեծ մասը նորաբանություններ են, ինչպես՝ թոնողաբողոք (146), թոնողազուլխ (52), թոնողազորք (246), թոնողալիք (201), թոնողալուտ (47), թոնողախուս (113), թոնողախև (181), թոնողակածին (101), թոնողակամեծ (100), թոնողահայր (116), թոնողատգի (164), թոնողավագր (225) և այլն: Սրանով ևս երևում է հայերենից նվիրյալ մեծ գեղագետի լեզվաշինարարական անբավ տաղանդը:

Ս. ՄԻՆԱՍՅԱՆ
Բանասիրական գ.թ., դոցենտ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԻ ՀԻՄՆԱԳԻՐ՝ ԽՄԲԱԳԻՐ՝ Ս. ԽԱԶԱՏՐՅԱՆ

Հիմնադիր՝ «Լուսարար» ՓԲԸ

Ստեփանակերտ, Հ. Թումանյան փ. 95, 94-38-99, E-mail: gorcort@mail.ru: www.lusarar.info

Մեջբերումների եւ փաստական տվյալների ստուգությունն ապահովում են հեղինակները: Թերթը ընթերցողների հետ գրագրություն վարելու պարտավորություն չի ստանձնում:

Տպագրվում է Ստեփանակերտի «Դիզակ պլյուս» ՍՊԸ-ում: Տպաբանակ՝ 3140: Ծավալը՝ տպագրական 3 մամուլ: Ստորագրված է տպագրության՝ 29.08.2015թ.:

«Լուսարար» թերթը տարածվում է միայն բաժանորդագրությամբ: